

1941

LUCEAFĂRUL

2

Serie nouă

Mai 1941

Anul I.

208

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ, ARTĂ ȘI CULTURĂ GENERALĂ

COMITETUL DE REDACȚIE: **Victor Papilian, Grigore Popa și Olimpiu Boitoș**

Colaboratorii revistei: Ion Agârbiceanu, Mircea Alexiu, Simion Anderco, Nicolae Bălcă, Zevedei Barbu, V. Beneș, Mihai Beniuc, Lucian Blaga, Lucian Bologa, Alex. Ceușianu, Paul Constant, V. Copilu-Cheatră, Dimitrie Danciu, Al. Dima, Petru Drăghici, Ioan Fruma, Virgil Fulicea, Ion Gherghel, Gherghinescu Vania, Victor Iancu, Ștefan Manciulea, Grigorie T. Marcu, Aurel Marin, C. Munteanu, Teodor Murășanu, M. Nanu, Ionel Neamtzu, Al. Negură, Vasile Netea, Ionel Olteanu, Petre Pascu, Horia Petra-Petrescu, George A. Petre, Licu Pop, George Popa, Iulian Popa, O. F. Popa, I. Popescu-Sibiu, D. D. Roșca, M. Samarineanu, Constantin Sassu, I. V. Spiridon, D. Stăniloae, Octav Șuluțiu, Horia Teculescu, Gabriel Țepelea.

Manuscrisele, cărțile și publicațiile periodice de recenzat
se vor trimite pe adresa redacției.

*

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

*

Cine reține un număr din revistă, se consideră abonată și este rugată
să trimită abonamentul prin mandat postal, pe adresa administrației.

*

Redacția și administrația: **Sibiu, Strada Oituz Nr. 4.**
(Ore de birou: zilnic dela 4-6 d. m.)

Abonamente: In țară, pentru particulari, anual Lei 300.—
 pentru autorități și instituții „ 1000.—
In străinătate dublu.
Exemplarul Lei 30.—

Inscrisă în registrul de publicații periodice la Tribunalul Sibiu, Secția II-a, Nr. 1469/1941

Tiparul Tipografiei „Dacia Traiană”, S. A., Sibiu.

Secretar de redacție: **Olimpiu Boitoș.**

Rugăciune pentru frații răpiți

de

Grigore Popa

*Celor rămași în ghiară păgână și haină,
Fă-le, Doamne, din durere cupe de lumină!*

*Și fântâni din lacrimi, să oglindească raiul,
Nu cumva blestemul să le răpească graiul.*

*Nu uita nici visul lor cuprins de ceață,
Binecuvintează-i în orice dimineață!*

*Buzele lor arse de doruri cumplite,
Păzește-le de umbra știutelor ispite.*

*Fă-i să crească teferi în nădejdi și har,
Să-i găsim tot falnici când ne 'ntoarcem iar.*

*Țara lor încinsă de potop de ură,
Fă-o azi, Stăpâne, vitejie pură.*

*Iar noi, pelerinii marilor înfrângerii,
Să-i găsim la luptă arhangheli, și nu îngeri.*

*Ca 'mpreună 'n ceasul vînjoaselor avânturi
Să tragem brazdă groasă în cei aduși de vânturi!*

Creștinism și tradiție în viața națională

de

D. Stăniloae

Tradiția națională nu se confundă și nu se aseamănă cu transmisiunea biologică. Dacă așa ar sta lucrurile, ar fi inutil să se pledeze pentru sau contra ei. Ar fi o lege implacabilă a vieții care s'ar realiza independent de voia și de strădania noastră. Nu se poate spune că transmisiunea tradiției este asigurată integral de identitatea ființială a unei națiuni, de același duh care prezidează dinlăuntru toată istoria unui popor, căci în acest caz nu am vedea neamuri abătute dela linia lor până la desnaționalizare sau până la desfigurare, sub influența unor factori cărora s'ar fi putut rezista.

Chiar dacă se explică și se ușurează în parte și prin factori ai naturii — ca sânge, identitate misterioasă etc. — într'o însemnată măsură legătura generațiilor prin tradiție se realizează și cu ajutorul voinții, ține și de domeniul spiritului. E un mister modul în care se realizează colaborarea între factorii de natură și între cel spiritual-voluntar și este imposibil de-a măsura exact contribuția și însemnătatea fiecăruia în înlănțuirea generațiilor prin tradiție. Fapt este însă că fără factorul spiritual-voluntar această înlănțuire a generațiilor nu se realizează deplin și cu timpul se slăbește cu totul, deodată cu identitatea națională.

Teologul rus S. Bulgacow atribue persistența unui stil și a unui conținut unic în toate manifestările Bisericii, a tradiției în sens de continuă creare dar în același spirit, identității Bisericii, realizată și asigurată prin același Duh Sfânt. Chiar fără a se preocupa de memorizarea trecutului, Biserica în orice timp lucrează în fond la fel, pentru că același Duh Sfânt o conduce, formează izvorul ei de acțiune și ființa ei. Nu păstrarea în memorie a trecutului o ajută să-și păstreze identitatea, ci invers, identitatea ei de totdeauna o face să-și păstreze continuu și cu drag în minte manifestările din trecut.

Despre Biserică se poate vorbi așa mai mult decât despre națiune, pentru că de fapt realitatea de temelie în ea este un factor suprapersonal și supratemporal, Duhul Sfânt, care are grijă de salvarea identității. Totuși și în ea Duhul Sfânt nu lucrează decât prin voințele omenești, prin induplicarea acestora la o deplină identificare cu tradiția Bisericii și la o deplină integrare a lor în mediul, în ființa Bisericii. Fără adeziunea voințelor omenești nu se poate realiza nici transmisiunea tradiției și manifestarea aceluiași Duh Sfânt, deci nu se poate vorbi de o identitate a Bisericii. Biserica și, implicit, identitatea ei există numai ca o virtualitate voită de Dumnezeu, până nu consimt voințele omenești la realizarea ei concretă. Poate într'un anumit înțeles și neamurile sunt virtualități voite de Dumnezeu, devenind actualități și menținându-se ca atare numai prin factorul omenesc voluntar, când ia atitudine pozitivă față de tradiție.

Având în vedere pe de o parte faptul că factorul extravoluntar în Biserică este atât de superior voințelor omenești, este dumnezeesc, păstrarea tradiției și a identității Bisericii este mai sigură și se poate atribui într'o mai mare măsură factorului extravoluntar, decât la o națiune, unde factorii de importanță, pe lângă schimbăcioasa voință omenească, sunt de natură cu mult inferioară. Pe de altă parte însă, întru cât Duhul Sfânt, cu toată esența lui dumnezească, se face eficient nu nesocotind voința omenească, ci luminând-o și ridicând-o la cea mai deplină

libertate, încât unde se primește Duhul Sfânt acolo se experiază adevărata libertate, întrucât așadar Duhul Sfânt nu e un factor opus libertății, ci unul superior tocmai prin maximum de libertate ce o are și o provoacă, Biserica face impresia, mai mult decât națiunea — și anume celor ce o privesc exterior — că e atârătoare în perzistența ei identică întru totul de libertatea membrilor ei, pe când continuitatea națiunii e asigurată și de o substanță extravoluntară.

În general Biserica este asigurată prin factorul exclusiv spiritual, omenesc și dumnezeesc, iar neamul și prin factori nespirtuali, dar și într'un caz și într'altul voința omenească a membrilor are oarecum cuvântul ultim. În cadrul neamului asupra voințelor se exercită pentru menținerea tradiției o anumită presiune din partea factorilor naturii. În cadrul Bisericii se exercită un indemn și o atracție de ordin pur spiritual. De aceea nașterea și menținerea Bisericii — datorită aproape total voințelor cucerite pe căi de persuasiune spirituală — este o adevărată minune, un mare triumf al spiritului.

În orice caz, fie că e vorba de Biserică, fie că e vorba de națiune, din cele două laturi ale alternativei: ținerea la tradiție sau abandonarea ei, firească e cea dintâi, întru cât pentru ea pledează și factori anteriori, respectiv și superiori voințelor omenești, realități și forțe puse de Dumnezeu în calitate de Creator sau de Mântuitor. Când voința consimte la păstrarea tradiției, se mențin și se precizează realități continue și bine orânduite, prin acordul a doi factori: unul voluntar și altul extravoluntar. Când voința nu consimte la păstrarea tradiției, se sparg marile realități colective și bine definite și se produce haosul anarhic al unor centre individuale nestatornice, în continuă rostogolire, cari dela o vreme scapă chiar și de sub stăpânirea unicului factor al propriei voințe.

Desfacerea voinții din acordul cu factorii puși de Dumnezeu Creatorul este un păcat ușor de identificat ca atare: această desfacere e un produs al tendinței egocentrice, de substituire a lui Dumnezeu prin eul propriu, de desconsiderare și anulare a creațiunii lui Dumnezeu. Prin ea eul subtilizează tot ce e dat înafară de sine, nu mai vede nimic având vreo importanță obiectivă în exterior. Iar efectele sunt dezastruoase pentru un asemenea eu: se destramă din el orice temelie și cadru definitoriu, orice consistență, devenind o plasmă în care se imprimă continuu, în înșirare haotică și amestec desordonat, tot felul de idei, de imagini, de impresii, de tendințe. În loc de a-și câștiga o poziție de superioritate și de statornicie în curgerea lucrurilor, se pomește răpit și contopit în ele.

Teologul german Fr. Gogarten vede prezența credinței în Dumnezeu Creatorul în raportarea atentă, plină de considerație, a eului față de cel numit „tu”: în considerarea acestui „tu” ca centru, cu nimic mai prejos ca mine, ca realitate insubordonabilă eului propriu. Acest „tu” însă, putem preciza, își are diferite calificații. Nu e un „tu” pur și simplu, pol uniform al relației eu — tu. Odată îți e coetan, altădată copil sau învățăcel și iarăși altădată părinte sau înaintaș în cadrul larg familial. Sunt calificații ce nu pot fi subtilizate. Se impun de asemenea ca precizuni intrinsece ale creațiunii. E o „ordine” obișnuită, normală a vieții, constatătoare din relația eu — tu, în care „tu” are cu deosebire aceste trei calificații: înaintaș, coetan, urmaș, pornind dela cercul familiei și extinzându-se de obicei peste câmpul de relații familiare până la marginile cadrului mai larg al comunității etnice. Această „ordine creațională” (termenul e al teologiei germane), acest mod fundamental al existenței omenești, ne face să învățăm, să primim experiența înaintașilor și să o predăm, trecută prin filiera sufletului propriu, urmașilor. Suntem până la o vârstă în ipostaza de învățăcel ai înaintașilor, iar după aceea de învățători ai urmașilor. Fiecare generație învață dela cea înaintașă și, ca o condiție pentru împlinirea acestei necesități, vine cu respectul înăscut față de aceea, arătându-se în acest fapt respectul, credința într'o lume neprodusă de ea, ci existentă de undeva dinafară de ea, de mai sus, dela o putere mai presus de toate generațiile în ultima analiză.

Dar fiecare generație e datoare să corăspundă respectului, oarecum cultic, pe care i-l acordă generația ce-i urmează. În învățăturile, pildele, indemnurile, ce le transmite aceleia, trebuie să fie condusă de un acut sentiment de răspundere, nu numai pentru soarta acelei generații, ci și pentru a tuturor celor ce îi vor urma. Trebuie să fie stăpânită de o infinită seriozitate în lucrarea și cuvântul ei, căci tot ce face ea acum angajează soarta întregului viitor al neamului, e determinant, e decisiv pentru acel viitor. În fața, în ochii copilului, părintele are să privească

șirurile nesfârșite ale generațiilor viitoare și să cugete că ceea ce pune în fața lor, va înobilă sau va desfigura privirile tuturor acelor generații. De aceea va strecura cu grijă tot ce vrea să transmită în sufletul copilului, va comunica numai ceea ce-i verificat ca favorabil trăinicieii vieții, prin experiența de veacuri primită dela înaintași, va reține cu neîncredere tot ce e simplă părere personală, judecată formată din spirit de contrazicere și de etalare egocentrică, teorie confecționată pentru justificarea unor poște ușurate, tot ce este produs al pretenției vanitoase de originalitate.

Aceasta nu înseamnă că părintele e un simplu transmițător de experiențe și de învățături străine, exterioare lui, că tradiția e învățatură statică, lipsită de viață și de culoare istorică. Dacă a trăit în respectul bunurilor primite dela părinții proprii, nu se poate să nu fi experimentat și el valoarea lor, să nu le fi dat relief nou și personal, datorită împrejurărilor noi și unice în care vechea înțelepciune și-a luminat adâncurile.

Prin tradiție se transmit de fiecare generație esențialități permanente, luminate din nou în împrejurări deosebite. Permanența și istoricitatea se împreună în chip admirabil. Părintele, atent la această strecurare a ceea ce transmite copilului, este reprezentantul tuturor generațiilor anterioare. Așa îl și vede copilul. El vede în ceea ce primește nu o învățatură personal-accidentală, ci un fel de absolut, de lucru sigur și de când lumea, ceva în care te poți încrede necondiționat, un fel de dogmă. Precum părintele vede în ochii copilului plin de răspundere ochii șirurilor nesfârșite ale neamului în viitor, copilul vede în ochii părintelui privirea atentă și respectată a rândurilor trecute de oameni, al căror cap nu știe unde începe.

Toată tradiția neamului e adunată, vie, în înțelepciunea și felul de comportare al părintelui. Deci nu e o tradiție moartă, exterioară. Totdeauna în relația dintre părinte și copil, în relația dintre generația înaintașe și cea următoare, se joacă tot destinul neamului. Această relație trebuie să poarte de aceea accentul unei nesfârșite seriozități. Aci se asigură sau se primejduște existența neamului, după cum se produce sau nu legarea noii generații de tradiția ce vine din negură de veacuri. Unde nu se face această încopciere, are loc o autonomizare a generațiilor. Vina de obicei o poartă și generația înaintașe și cea următoare. Dar fenomenul se petrece ca un proces treptat. Generația înaintașe începe a nu se mai simți responsabilă pentru cea următoare, cu alte cuvinte nu mai vede șirul în generația următoare, ci numai realitatea ei fizică. Părintele nu mai simte decât doar responsabilitatea pentru trupul copilului, pentru asigurarea lui materială. Nu mai vede neamul. Aceasta înseamnă că nu mai are respect nici pentru bunurile spirituale moștenite. Privirea lui e îngustată la timpul prezent și imediat viitor. Nu mai e solidar cu istoria, nu mai simte răspundere pentru ea. Nu mai e solidar cu creațiunea lui Dumnezeu. A învins în el individualismul. Generația următoare nu mai primește o înțelepciune permanentă, suprapersonală, nu mai vede în părinte un reprezentant al tuturor generațiilor trecute, ci o simplă persoană cu cugetare și experiență relativă, o ființă mai în vârstă care-i ajută să crească pentru a-și lua calea unei depline autonomii.

Autonomizarea generațiilor se dezvoltă împreună cu autonomizarea înșilor, cu pulverizarea națiunii în masă. De aici până la dispariția unui neam — prin căderea sub stăpâniri străine și prin desnaționalizare, mai ales dacă e mic — nu mai e decât un pas, dacă nu se produce la timp o reacțiune. În starea de masă relația normală între părintele-inaintaș și copilul-urmas se relaxează până acolo, încât se socotește lucru firesc ca copilul să fie luat din legătura spirituală cu familia și să fie predat unei instituții, unde în loc de tradiția de veacuri, mai presus de persoana proprie, să i se umple sufletul cu teoria unui singur om, a lui Karl Marx sau a altui doctrinar politic.

* * *

Am spus că tradiția constă dintr'o sumă de permanențe, de esențialități de ordin spiritual, trecută prin toată varietatea de culoare a istoriei comunității naționale. Ea nu e o înșiruire de creații din nimic ale fiecărui moment istoric. În fiecare timp comunitatea — când vrea să rămână în tradiție — se comportă așa cum îi dictează fondul de permanențe primite și ceea ce se adaugă nou nu constituie o înlăturare a acelor permanențe, o deviere dela ele, ci o nouă verificare a lor, o coborîre mai în adâncul înțelegerii și respectării lor, o nouă ilustrare a lor prin accidente de timp, de loc, de împrejurări și de persoane ale istoriei. Deci istoria unei

tradiții nu e o curgere neincetată, o schimbare continuă și treptată a întregului; rămâne ceva, și anume ceea ce-i mai esențial, care nu se schimbă în tot cursul istoriei unei comunități identice cu sine însăși.

Acel fond neschimbat, rămânând mai presus de curgerea timpului, păstrând în chip miraculos un nimb de autoritate absolută în fața tuturor generațiilor ce se succed, se înfățișează — în ochii acestora — cu un anumit caracter de transcendență.

Despre Biserică știm că are ca fond primar și principal al predaniei sale tradiția de origină divină, cea parte a Revelațiunii care n'a fost scrisă în Sf. Scriptură. Așa zisa tradiție bisericească, deosebită de cea dumnezească, nu adaugă nimic și nu aduce nicio modificare esențială acesteia, ci e numai valorificarea în timp a ei. Ceva, în oarecare privință, asemănător observăm la orice tradiție și în speță la cea națională. Puterea ei de rezistență față de curgerea vremii se datorește unei aureole de caracter mistic, religios, sacral. La unele popoare cu vechime ce se pierde în negura vremii, persistă mitul că strămoșii coboară direct din zei, sau cel puțin zeii au avut un rol însemnat în actul de apariție, de naștere al neamului propriu. Deodată cu existența, acele popoare cred că și etosul, înțelepciunea, practicile lor pline de semnificații și moravurile lor le-au primit protopărinții tot dela zei. Iată cum fondul de permanente al tradiției naționale poartă la acele popoare coroana de mare autoritate a provenienței divine.

La acele popoare la care credința religioasă are un caracter ce face cu neputință reprezentări ca cele amintite în legătură cu originea strămoșilor — de pildă la popoarele creștine — și la care și alte motive fac să nu se mai poată spune nimic apriat despre proveniența tradiției, întâlnim alte forme de prezentare a elementelor ei ca fiind în legătură cu puterile suprafirești. În cursul istoriei scrise sau nescrise a poporului obvin momente în cari, după credința generală, se produc din partea lumii suprafirești atestări, restaurări ale valorii unuia sau altuia dintre elementele tradiției, manifestări ale interesului vajnic ce-l poartă acea lume menținerii acelor elemente.

Care familie nu are în analele ei nescrise amintirea unuia sau mai multor momente de felul acesta: un strămoș, sau chiar un părinte, care vrând să se abată dela cutare normă de conduită morală, moștenită dela înaintași, a primit un avertisment sever sau chiar o gravă sancțiune din partea lui Dumnezeu sau a unei ființe suprafirești, care și-a indicat prezența mai mult sau mai puțin evident? Unul s'a dus Dumineca la lucru și i s'a răsturnat carul rupându-i și o coastă. Altul a jurat strâmb la o judecată și de atunci e tot bolnav. O femeie lua laptele dela vacile din sat până ce odată i-a înțepenit mâna. Câte cazuri de acestea nu cuprinde istoria unui sat? Ar fi o interesantă contribuție la precizarea fizionomiei spirituale a poporului nostru o înregistrare conștiințioasă a tuturor povestirilor de natura aceasta, dintr'un singur sat, la un moment dat. Același lucru se întâmplă în toate satele, în tot cuprinsul poporului românesc. O continuă veghe a lumii suprafirești la felul cum se comportă pământeni de azi și cum stau pe lângă bunele predanii ale înaintașilor. Vieța noastră e ca o scenă deasupra căreia stă ațintită cu mare interes o lume de spectatori nevăzuți, gata să intervină la cea mai mică abatere dela textul normativ și sacru pe care ni l-au predat, scriindu-ni-l în cartea inimii, înaintașii, sau gata să ajute când împlinirea acestui text întâmpină piedici mai grele. Dacă ne amintim că definiția tainei sau a misterului este o împreunare a celor pământești și omenești cu cele suprafirești, toată viața satului și dincolo de satul acesta a neamului din toate satele ne apare ca o taină, ca un mister, vast, în laturea lui văzută, cât pământul locuit de Români. Un mister care, precum își are unitatea sa în laturea văzută, așa și-o are și în cea nevăzută. Sfârticarea acestei vieți prin arbitraje străine și desbinări lăuntrice confesionale, politice și de orice natură e de aceea și un păcat împotriva unei taine, o incursiune lipsită de cucernicie în domeniul sacru al rânduelilor de dincolo de fire, care vreau ca și în ordinea văzută un neam una să fie și împreună să rămână.

Poeții noștri contemporani arată o deosebită predilecție pentru temele de folclor și mai ales pentru laturea lui de mister și de mit. Dar nu știu dacă au observat că, după concepția poporului, coborârea și participarea suprafirescului în vieța pământească nu e o simplă întâmplare, sau un act arbitrar, ci totdeauna slujește conservării etosului tradițional, a unei rânduei morale care, fiind mai mult decât o formă relativă și trecătoare de vieță, constituie temelia de origină și de esență divină, dacă nu a întregii lumi omenești, cel puțin a neamului propriu, o temelie cu care stă și cade neamul. Povestirile, elementele suprafirești din folclor nu sunt nici

resturi fragmentare, fără legătură între ele, ale unei mentalități străvechi, nici reprezentări de interes naiv-gnoseologic ale lumii, de aceea ele nu pot fi privite ca ciudățenii și utilizate ca simple împeștrări estetice ale unei poezii sau compoziții literare, ci ele se integrează armonic în atitudinea fundamentală, practică ce-o are neamul în fața vieții. Prin elementele acestea și prin credința care le recepționează se conservă modul de a fi al fiecăreia din colectivitățile organice ale umanității, al națiunilor, prin girul continuu ce-l dau tradiției, care e însuși acest mod de a fi al neamului. Până și elementele cari par mai formale în tradiție, în modul de-a fi al neamului, primesc nimbul autorității de sus prin credința manifestată în întâmplările și povestirile miraculoase ale poporului. Ileana Cosânzeana e cea mai frumoasă fată din sat, Sfânta Vineri și Sfânta Duminecă sunt bătrâne îmbrăcate în cătrință, iar Făt-Frumos e o mândrețe de fecioraș împrumutând straelor românești și mai multă frumusețe de câtă au prin ele înșile. Numai necuratul și alte ființe aducătoare de rău, sunt îmbrăcate în negru, sau în culori țipătoare ca cele ale neamurilor străine.

Dar lumea suprafirească apare ca interesată, pedepsind sau întărind și inspirând, nu numai la păstrarea tradițiilor generale de viață ale neamului prin inșii fără roluri publice, ci și la păstrarea și înaintarea neamului întreg pe linia rosturilor și aspirațiunilor sale prin conducătorii destinelor lui publice și politice. Ștefan cel Mare avea conștiința că Dumnezeu îi stă într'ajutor în războaiele sale de apărare a creștinătății și tot poporul l-a considerat învăluit în scutul și puterea suprafirească. Această conștiință i-a dat putere și lui și poporului să repurteze acele minunate biruințe. În special în momentele de răscruce ale unui neam, când se pune pentru el acut problema de a fi sau a nu fi, când simte marginea prăpastiei, atunci dacă se produce o împrăștiere a primejdiei, se socotește ca un efect al unei miraculoase intervenții. Faptele mari, comportările personagiilor și colectivităților din trecutul istoric, nu pot fi înțelese și prezentate în spirit adevărat, când se elimină credințele ce le-au însuflețit și li se atribue, pozitivist, motivații imanent politice și economice. E fals să ne închipuim că dacă motivele faptelor noastre de azi sunt de ordin material și imanent, aceleași au fost și motivele care au purtat și imputernicit în acțiunile lor epocile trecute.

O politică înțeleasă în funcția ei justă, ca strădanie de menținere și împlinire a neamului pe linia destinelor sale, pe linia tradiției misiunii sale, trebuie să se considere ca ajutată și de lumea de dincolo, care ne-a pus în constituția noastră acea misiune. O politică ce se menține pe linia tradiției, coboară neapărat elementul religios sau mitic ca ajutor în străduințele sale. Unde politica s'a secularizat, privindu-se ca o îndeletnicire rotunjită cu totul în imanentă și în tehnică, nu mai este pe linia și în slujba tradiției, nu mai este strădanie de a ține neamul pe linia misiunii și aspirațiunilor sale de totdeauna și nu mai e în stare să realizeze nimic mare pentru apărarea și consolidarea existenței naționale.

Prezența elementului religios și a mitului în politică, este semnul ținerii la tradiție și în deosebi semnul unor mari încordări în sânul neamului, în fața unor grave primejdii adulmecate și deci și semnul unor întemeiate nădejdi de biruință. Putem formula în general următorul silogism :

1. Unde se păreșește tradiția e în primejdie existența neamului. Acesta se ține prin tradiție.

2. Tradiția, pe planul vieții cotidiene și pe al celei politice, este strâns împletită cu elementul religios, mitic. Eliminarea acestuia e împreună cu părăsirea tradiției. Consistență dă tradiției tivitura de aur a luminii de dincolo, altfel se destramă întreagă.

3. Cine vrea ca neamul său să continue a exista, trebuie să țină la tradiția lui și implicit să creadă tare în grija ce-o poartă lumea suprafirească acestei tradiții și neamului.

Am întrebuițat de câteva ori cuvântul mit în cadrul acestei expuneri. Trebuie să precizez în legătură cu înțelesul lui câteva lucruri. Nu toate participările lumii suprafirești la viața oamenilor se concretizează în spiritul lor ca mit, ca povestiri cu asemenea caracter. Cele mai multe se păstrează ca evenimente de caracter pur religios, ca aplicații concrete ale religiei poporului respectiv. Prin mit se deformează întru câtva învățătura religioasă, prin elemente fantastice. Baza însă rămâne învățătura religiei pe care o are acel popor. Poate să fie și invers: vechi

povestiri mitice primesc pecetea religiei pe care a adoptat-o poporul eventual mai târziu. Dar și în acest caz, esențialul în mit a devenit această pecete. Elementele fantastice nu mai au decât un rost secundar de intuiție, de concretizare, uneori în desemn îngroșat și neprecis. Pe lângă elementul fantastic mitul mai are și elementul de tipizare. El nu identifică în timp și în spațiu persoana care este ajutată de puterile suprafirești, ci o privește ca un tip cu caracter general. În lumina acestor precizări putem să ne apropiem de basmele noastre. Smeii sunt creațiuni ale fantaziei și resturi ale unei concepții străvechi, iar Făt-Frumos este tipul tânărului ajutat de lumea suprafirească bună. Dar, în acest cadru, toată atmosfera este creștină. Făt-Frumos este înzestrat cu cele mai ireproșabile însușiri creștine, învingând nu prin sine, ci prin bunătatea, modestia și curățenia sa, care îi aduc ajutorul puterilor bune. Smeii sunt concretizările, puțin deformate, ale duhurilor răului. Peste tot vraja cu care lucrează ființele răului înlănțuind, adormind și orbind conștiința și puterile omului și harul care eliberează și sporește aceste puteri, împărțit de ființele suprafirești bune prin puritatea de crin și prin bunătatea lui Făt-Frumos, exprimă un adevăr mare al creștinismului. În general viziunile poporului chiar când au un aspect mitic tâlmăcesc adevărurile fundamentale ale creștinismului și anume: grija lui Dumnezeu de lume și de neamuri, lupta între Dumnezeu și slujitorii lui cu lumea puterilor suprafirești rele pentru scăparea și binele lumii noastre, interesul lui Dumnezeu pentru ordinea morală, pedepsind călcarea și ajutând păzirea ei, misterul harului și al vrajei și superioritatea celui dintâi și implicit a purității de patimi, a blândității, a smereniei, a milei. Tot adevăruri ce nu pot fi contestate nici de judecata firească a omului luminat. Poporul este pe linia adevărului când vede prezența în acest sens a lumii suprafirești în viața omenească.

Iar dacă povestirile mitice ale poporului nostru se resimt de influența creștinismului, nu putem despărți net între creațiunile de caracter mitic și între viața religioasă creștină a poporului care stă sub îndrumarea Bisericii. Miturile sunt încreștinate sau adevărul creștin se îmbracă uneori, în aplicația lui concretă, în înfloriturile mitului.

De adevărul creștinismului, care s'a impus ca atare neamurilor și geniilor lor, se împărtășesc astfel, împodobite în horbota neesențială dar frumoasă, și creațiunile cu caracter mitic ale poporului. Mitul e o dilatare, o revărsare a religiei peste marginile ei. Fiecare popor își toarce lumea lui mitică din substanța religiei lui și lumea aceasta cuprinde în liniile ei mari atâta adevăr cât este în religia lui.

Hermann Sauer, în marea lui operă „Abendländische Entscheidung” dă numirea de mit chiar viziunilor strict creștine, când sunt aplicate istoriei. Există un mit creștin, spune el, care nu trebuie să ne trezească niciun moment bănuiele asupra adevărului exprimat prin el în forma cea mai justă. Mit creștin este de pildă convingerea poporului german că la 955 în lupta sa cu Ungurii a fost asistat și ajutat de Arhanghelul Mihail și de oștile sale îngerești pentru salvarea Occidentului creștin. Și aceasta nu este o plăsmuire fantastică, din resturi de concepții străvechi, ci o aplicare justă la un moment istoric a adevărului creștin despre Providența dumnezească. Biserica ne învață să credem — ceea ce e profund rațional — că Dumnezeu veghiază în tot timpul asupra oamenilor și-i ajută la tot lucrul bun, intervenind deosebit de efectiv mai ales în momentele de răscruce.

Creștinismul nu obligă la o viziune deistă, sau pozitivistă a persoanelor și evenimentelor din viață și din istorie. Dimpotrivă, ne îndeamnă să vedem plutind pe deasupra lor grija și puterea lui Dumnezeu, prezența îngerilor, a puterilor bune și rele de dincolo de lume. Mit creștin am avea, în sensul lui H. Sauer, peste tot acolo unde o persoană apare în ochii celorlalți oameni ca îmbrăcată într'un vâl de putere, de autoritate, mai presus decât cea naturală și unde evenimentele nu se mai pot explica din cauze și puteri strict naturale, ci se consideră ca produse în parte prin intervenția lui Dumnezeu și a îngerilor Lui.

Noi ne simim însă să aplicăm cuvântul mit acestor viziuni juste ale creștinismului, cel puțin în timpul de acum în care acest cuvânt e încărcat încă de înțelesuri vechi compromise. Ne mulțumim cu lumina creștină pe care am ținut să o proiectăm peste ceea ce se poate numi mit, fără posibilități de răstălmăciri defavorabile pentru creștinism ca religie a adevărului.

Dar, fie că se concretizează în formă de mit, fie că se păstrează în înfățișarea pură de simplă aplicare a creștinismului, fapt e că ordinea suprafirească apare în ochii spirituali ai popo-

rului — și nu pe nedrept — ca străbătând activ toată viața și toată istoria omenească, ajutând sau pedepsind. Viața religioasă, desfăcută de orice alte preocupări, ca raport strict al omului cu Dumnezeu, e ca cerul privit în puritatea lui depărtată plutind pe deasupra tuturoz. Dar în forma aceasta trăiește omul extrem de rar religia. De obicei o aplică — și cei mai mulți spun că așa e bine — întregei sale vieți individuale și naționale. Atunci e o pulbere de azur așternută peste toată varietatea lucrurilor și faptelor vieții. E cerul privit prin stuful vieții, părând amestecat cu el. Dacă acest peisagiu spiritual ia pe alocurea și înfățișări mai fantastice, se naște mitul. În orice caz toate persoanele, lucrurile, faptele și conceptele morale sunt îmbrăcate în ochii poporului într'o aură de mister, care le dă o mai serioasă, o mai interesantă, o mai gravă înfățișare, decât cea pozitivistă care alungă sfiala din suflete și dă impuls pornirii cinice de destrămarea.

Dacă e atât de importantă persistența pe lângă tradiție, ca mod și nerv al existenței naționale, și dacă persistența aceasta nu e posibilă fără alimentarea continuă a sufletelor cu puterea de credință, prin care tradiția e văzută ca purtând girul interesului divin, nu mai încap nicio îndoială cu privire la marea importanță a Bisericii în mijlocul unui neam, ca izvor din care se răspândește neîncetat taina vieții, puterea care deschide ochii poporului pentru viziunile juste, pentru prezența lumii suprafirești pe deasupra îndeletnicirilor sale pământești. Fără Biserică un neam e ca fără inimă. Il așteaptă destrămarea.

P o e m e

de

Mihai Bentuc

Pajura rănită

*Pe câmp, scăldat în sânge
Un vultur jalnic țipă,
Târându-și o aripă
Sub zarea ce se stânge.*

*Dar una nu 'ndrăsnește,
Cât mai e viu, să sară!
— Hei! vulpi, temuta ghiară
Nu prea vă ispitește!*

*Viclene vulpi la pândă
Adastă să le cadă
Această mândră pradă
Bătută de osândă.*

*Sdrobindu-l suferința
Pe cel căzut din vârf,
Să ronțăiți un stârv:
Aceasta vi-i dorința.*

*Vi-s poftele deșarte,
Dorința vi-i nebună:
E pajura străbună
Ce nu cunoaște moarte!*

Cântec de primăvară

*În zadar vă sbateți și asudă
Fruntea voastră galbenă ca ceara,
Nu puteți, de geaba-i orice trudă,
Să legați cu lanțuri primăvara.*

*Alte vânturi, proaspete, frământă
Codrii tineri, zilele-s ca para.
Vouă nu știu ce sticleți vă cântă
Să legați cu lanțuri primăvara.*

*Muguri noi țâșnesc din putregai,
Infrunzește și 'nflorește țara.
Și voi vreți când noi intrăm în Mai
Să legați cu lanțuri primăvara?*

*Nu simțiți apropiatul freamăt
De furtună ce 'mpânzește țara?
În zadar vă opintiți cu geamăt
Să legați cu lanțuri primăvara.*

*În zadar vă sbateți și asudă
Fruntea voastră galbenă ca ceara,
Nu puteți, de geaba-i orice trudă,
Să legați cu lanțuri primăvara.*

Orașul pierdut

Imi tot revine 'n minte
Orașul pierdut.
Zadarnic am suflat orice lumină,
Zadarnic am tăiat din rădăcină
Plecatele sălcii de-aduceri aminte,
Zăvoiul de tristețe a crescut
Mai negru ca 'nainte,
Și peste apa sufletului meu
Iși cerne frunza galbenă mereu.

Singur pe deal,
Privesc la valea copleșită 'n seară.
Ca macul în holdă
Luminile prind să răsară.
În pieptul meu cu vechea lui revoltă
E însă mult mai mare focul!
Mai mare decât nenorocul
Ce macină și roade vatra
Acestui urgisit Ardeal.
— Mi-s pumnii strânși mai duri ca piatra.

O voce stranie din umbră
La mine se răstește: — Hei!
Ce stai așa ca o icoană?
Visezi vreo iapă năzdrăvană
Și paloșul ce singur taie
Dușmani pe câmpul de bătaie?
Ori vrei
Un nou Cristos să ți s'arate
Zicând: „Ia-ți patul tău și umblă!”
Iar tu să intri în cetate
Vestind că s'a făcut dreptate?

Sudori de moarte-mi scaldă trupul rece.
Un crunt străbun m'a înșăcat de umăr
Și crud m'a răsucit către trecut:
Privește!
E umbra Ianului venind din neguri
Și mai departe Horia din Albac,
Crișan și Cloșca,
Și toți aceia despre care voi
Așterneți pe hârtie vorbe mari,
Vin să vă 'ntrebe-acum:
„Ce ați făcut?”

— Imi tot revine 'n minte
Orașul pierdut.
Zadarnic ați infipt drapel strein
Pe turnuri puse 'n matcă românească.
Zarea se 'ntunecă,
Scapără ochii cerului,
Și graiul adânc al pădurii
Vestește furtuna cea mare!

De va fi să cad

*De va fi să cad în lac de sânge
Undeva cu fața la hotare,
Numai Valea Desnei mă va plânge
Și pădurea de pe Dealul Mare.*

*Sufletele, sfântă procesiune,
Curge-vor cu lumânări pe boltă
Toată noaptea către Soare-apune:
Cinste pentru marea mea revoltă.*

*Când m'or pune 'n groapa cea comună
Lângă alții liniștit să zac,
Din tristeța cornului de lună
Va suna destinul peste veac.*

*Dar în zori de zi desfășurând
Aurora steagurile roșii,
Când vor arde codrii vechi și când
Vor crăpa țăriile cocoșii,*

*Va să vie coborît din cer
În măriște valuri peste țară,
Învîngând acest pământ de fier,
Tânăr soare, cu oștiri de pară.*

Tot una-mi este de va fi să pier

*Tot una-mi este de va fi să pier,
De n'o să stee cânteculele mele
Nici cât o dungă palidă pe cer
Ce-o lasă 'n urmă căzătoare stele.*

*Ca spicele de grâu în vânt să miște
Țăranii cete-cete și să ceară,
Cu freamătul ce stă furtuni să iște,
Să fie iar stăpâni pe 'ntreaga țară.*

*Nu țin să-mi fie bronzul în piață,
Să 'ntrebe gură-cască, cine-am fost.
Aici și-acuma cât mai sunt în vieață
Aș vrea să aibă verbul meu un rost.*

*În fața lor cuprinsă de mândrie
Să cadă pulberi ori și ce zăgaz;
O sabie de foc pe cer să scrie
Că a sosit visatul nostru azi!*

*Vreau țarina prezentului s'o samăn
Cum tatăl meu, țăranul, holda;
Cum crește grăul mândru, fără seamăn,
Să crească 'n urma mea revolta.*

*Și sprijinind în furci și coase zarea
Alătura cu codrii noști, străbunii,
Să cutropim în valuri largi ca marea
Și să strigăm cu vocile furtunii.*

*Iar de va fi să nu putem răzbate
Cu valul nostru zidul de mișei,
Făcându-ni-l pe dracul frate
Vom răsturna Carpații peste ei!*

Poveste de toamnă

de

Victor Papilian

II

Vânătorii hotăriseră să se răzvrătească. În fruntea lor erau doctorul Alexa și inspectorul Sică Haralamb. Sub aspectul glumei, ei ascundeau o adevărată nemulțămire. Li ispitea și, mai mult chiar, îi îndârjea opreliștea din parcul de vânătoare. Și nici nu se șiau s'o spună pe șleau stăpânului.

— La urma urmei, fraților, trei obiecte sunt de furat: icoana, nevasta și vânatul, făcu inspectorul cu mare înțeles.

Se găseau în holul cel mare al casei domnești, către amurg, strânși la o cafea, și aerul răcoros al după amiezii, ușor parfumat de cetina brazilor, intrând pe ferestrele deschise ale salonului, le înnebunea parcă simțurile.

— Orișice, iubiților... Aveți toate libertățile, toate învoielile, mai puțin una... care nu durează dela mine.

-- De ce sunteți terorizanți? interveni doamna Anca în favoarea stăpânului. Vi s'a spus, sunt porunci ale tradiției...

Doctorul dete din umeri bosumflat și mormăi printre dinți:

— Mofturi... tradiție...

Și amenințând, jumătate în glumă, jumătate în serios:

— În loc de vânat o să ducem cu noi povești vânătoarești: Căci iată, domnilor, adevărata obârșie a minciunilor legate de pușcă și de sălbăticiuni, nobila dorință — ce spun dorință?... ambiție — de a-ți dovedi valoarea personală.

— Dacă-i vorba de povestiri, sunt altele mai de preț decât cele inventate, făcu d-na Anca.

— De pildă? întrebă galant și curios inspectorul.

— Povestea părintelui Răzdrugă și aceea a năroadei cu numele Duda.

— Eu sunt de partea boierilor răzvrățiți, făcu doamna Georman, care continua să se găsească pe plan de rivalitate cu Anca.

Dar inspectorul nu luă în seamă galantul avans.

— Să-i punem fratelui Savel pușca pe umăr și să-l ducem în parc... și vom vedea atunci dacă mai e atât de grozav, dacă mai rezistă...

Toți aplaudară. Ce festă bună! Comăneanu era însă nestrămutat în hotărîrea lui. Atunci Anca veni la el.

— Brațul dumitale, domnule Comăneanu, să mergem pe balcon.

Apoi, în șoaptă:

— Vreau să te scap de acești inoportuni.

În drum Anca se opri în fața unui portret.

— Mama dumitale, nu-i așa? Cu siguranță că avea ochi verzi, fiindcă privirea ei are ritmări de „berceusă”... și numai ochii verzi te mint legănat. Dar ce păr, Doamne, Doamne!...

— Asta era podoaba timpului.

— Orice s'ar zice, e mai frumos al nostru tăiat scurt decât o atare construcție artistică, în care cozile se frământă ca doi șerpi pe jăratec. Dar să mergem pe balcon...

În urma lor, compania se împrăștie. Câțiva trecură în sala de biliard, alții înjghebară o masă de poker, cei mai mulți rămaseră să fumeze. Fură și de cei ce urmașă pe stăpân, dar pe câmp nu mai porni nimeni.

— Te rog, domnule Comăneanu, termină povestirea.

Doamna Georman, venită după ei, plasă o ușoară răutate:

— Nu mai spune, că face o nuvelă...

— Exact, draga mea. Domnul Comăneanu știe, am autorizația.

— Eu povestesc bucuros, doamnelor. Povestitorul este un literat cu orgoliul limitat.

Între timp se adunară pe balcon și alți oaspeți. Printre ei și doctorul Alexa.

— Bine, doctore, lași plăcerea braconajului de dragul unei povestiri?

— Braconajul se face de unul singur, nu în ceată. Numai atunci ai toate voluptățile meseriei.

— Să ascultăm.

— Aprindeți-vă țigările, căci povestea e lungă...

— Timp avem.

— Ai spus bună vorbă, doctore. Un bun povestitor are timp bogat de risipit.

— Nu ne torturați curiozitatea, domnilor, cu tot felul de considerațiuni străine faptei. Nu știți că noi, femeile, după cinci pagini de roman, întorcem filele ca să vedem sfârșitul?

— Mă execut, scumpă doamnă. Dar să-mi aprind și eu țigara.

— Pentru toți copiii, dar mai ales pentru un copil artist, ziua cea mai fericită a anului este, fără îndoială, Sâmbăta Paștelui. N'are asemănare în bucurie și e nemăsurată în frumuseți... Sfântul Nicolae, cu darurile lui în pantofi, e prea legat de o mărunță răsplată pământescă, iar moș Crăciun vine cu prea mult teatru și te ispitește cu primele bănuieli ale necredinței. Dar Sâmbăta Paștelui! E primăvară, vacanță... Au trecut chinutele frământări ale spovedaniei; suflul, pe care în naivitatea ta ți-l simți spurcat cu tot felul de păcate, s'a făcut dintr'odată loc de lumină și înainte să mergi la împărțășania preotului te-ai făcut frate, prin harul sfânt, cu firul de iarbă, cu găza și raza de lumină.

— Chestie de temperament, amice, întrerupse doctorul care, din necaz, voia cu orice chip să se arate cinic. Pentru mine ajunul Paștelui e jocul cu ouăle roșii și cu arșice.

Anca își notă pentru jurnalul ei: „Este o contradicție între ochii lui verzi, cu reflexe schimbătoare ca ale Oltului, și fruntea-i încrunțată de-asupra sprâncenelor, indicând severitate. Care regiune traduce adevărata lui fire? Privirea sau fruntea?”

— Uși că e vorba de un copil artist. Sufletul lui saltă, dăruit cu duhovnicească veselie, și își simte trupul tare, drept și mai ales curat ca sideful. Îmi amintesc bine. Ochii mei nu se mai săturau de a privi. Impresiile nu veneau la mine, ci din mine, din simțurile mele, din ochii și urechile mele se repezeau înafară. Respiram cu pipăitul și mă agățam de mugurii pomilor, de raza soarelui și de murmurul izvoarelor cu ochii și cu auzul, ca și cum aș fi avut milioane de cârlige. Simțeam că mă hârjonesc în luptă dreaptă cu brațele noduroase ale pomilor. Pofteam la mugurii de castan ca la zarzările verzi, și m'aș fi fugărit prin iarbă cu șopârlele și brotăceii. Și cât de ușor urmam acest drum infinit, care din potecile parcului durează scară la cer, și cât de firesc mintea mea bănuia, dincolo de orice limită, marile spații siderale în care te miști și respiri cu adevărat liber. O, doctore!... atunci intuești desfătările raiului, și carul fermecat ce te poartă în acele depărtări nu e iubirea, ci poezia.

— În privința asta, eu am rezervele mele, întrerupse inspectorul. Instinctul sexual precede orice eflorescență sentimentală... Dar să lăsăm, potrivit ordinului doamnei Georman, considerațiunile pur speculative. Suntem curioși de întâmplarea în sine.

Anca nu contenea să-și noteze în minte: „Are o gură sensuală, cu o gamă foarte întinsă de aspecte. Surâzând, ea devine galeșă ca ochii de copil, iar când bea buzele lui se plinesc ca și când ar săruta.

— Da, domnule Comăneanu, făcu Anca, pe toți ne interesează întâmplarea, anecdota, cum am spune într'o nuvelă.

— Aveți dreptate. Dar acest gust prea descriptiv care tot dă târcoale fabulei, traduce un suflet trândav, nu fără asemănare cu narghileaua, hașișul, absintul. Deci, să revenim... Mă întorceam dela câmp, veneam spre casă în plăcută stare de reverie. Gândurile, sentimentele, senzațiile se amestecau, se înfățișau caleidoscopic. Impresia de glorie nedefinită, senzația de triumf, de pace inflorită, alcătuiau un limbajiu sufletesc din care se depuneau, în parte și parte, poezia și rugăciunea. Tot era azur imprăștiat. Plopii torceau fire de aur, găzele se împleticeau printre razele soarelui. Eram fericit, fericit... Când, deodată, un țipăt îmi sparse întreaga plăsmuire.

Comăneanu tresări.

— Mi s'a părut, sau a gemut cineva în depărtare?

— Nu-i nimeni... nimic... absolut nimic... făcu doamna Georman nemulțămîtă. Continuă.

— Cum vă spun, parcă s'ar fi spart în țândări o veselă fină de cleștar. O clipă am stat zăpăcit și dintr'odată o luai la fugă. Nu mă laud, dar primul meu act la limita dintre conștient-inconștient a fost un act de eroism. Țsta-i adevărul. La nouă ani, aproape instinctiv, am alergat să scap cu vieață o femeie, căci de bunăseamă acolo, în subsol, se înfăptuia un omor...

Din nou Comăneanu se opri. De data asta și Anca își subție auzul, parcă, parcă să distingă ceva la granița dintre tăcere și plâns.

— Aceste opriri fac parte din tactica povestirii... zâmbi răutăcios doamna Georman.

Comăneanu își reveni numaidecât, hotărît să nu se mai întrerupă de fel.

— Când să scobor în bucătărie, m'am lovit piepțiș de o fetiță mult mai mică decât mine, care sta la ușa și pândeă. Era Tinculeana. Niciodată n'am să-i uit ochii, ochii rotunzi și lucioși de șarpe, și părul galben ca lămâia — culoarea vicleniei — strâns pe frunte în două cornițe de drac. Parcă-i văd picioarele lungi, pieptul strâmt și capul răsucindu-și-l în toate părțile. Din bucătărie ieșea un miros de cozonaci și aluat.

— E Duda, boierule, mi-a șoptit ea pufnind în răs.

Din bucătărie groaznicul glas își urma mersul. Era ceva ne mai auzit, un țipăt parcă de cucuvea în durerile ouatului, cu inflexiuni vocale dela urletul geamandurii până la râsul huhurezului. Ochii cei arzători...

— Te-am prins, făcu inspectorul. Notez: ochii cei arzători...

— Nu ochii cei arzători, doctore, ci mirosul de cozonac, parfumul mirodeniilor, senzațiile tari ale oșetului și sofranului din vopseaua de ouă... ele deșteptară deodată în mine un dor de vieață nouă. Deci, când Tinculeana deschise ușa, eu mă luai după ea.

În bucătărie Duda frământa aluatul într'o albie pusă pe scaun. Ea nu ne-a văzut, nici nu ne-a auzit, până când afurisita de Tinculeana, târându-se pe pământ ca o broască, i-a țâșnit drept în față. Năroada s'a speriat și numai decât s'a infuriat și a început să blesteme în limbajul ei gângav și nearticulat. Atunci a dat cu ochii de mine. Și în mine a stârnit conștiința superiorității, care se vede că e obligator legată de gustul păcătos al batjocurii.

— Cântă, Dudo... Ce frumos cânti...

Imediat vicleana de Tinculeana a sărit și ea cu gura:

— Cântă, Dudo. Boierul a venit să te audă.

Năroada s'a rușinat, a dat capul pe spate, apoi l-a lăsat în jos. Grație de imbecilă. A hohotit stupid. Dar vedeam plăcerea îmbujorându-i fața și urcând în ochii ei mari, dar goi ca sticla.

— Mai zi, Dudo...

— Zău, Dudo, ce fain zici...

Și viclenia noastră a prins. Duda a început să cânte. Eu, așezat pe masă, râdeam în pumni. Tinculeana în fața ei o imbia intruna.

— Mai cântă, Dudo...

Petreceam, râdeam, eram fericiți, când deodată m'am trezit cu un nod în gât și parcă întreaga mea făptură s'a strâns ghem să icnească. Senzația de greață mi se ridica din trup, ochii

imi lăcrămau și gura îmi era toată o otravă. Se întâmplase ceva ne mai pomenit. Prea multă fericire, prea mult răs și petrecere într'o zi de priveghiu creștinesc, și în timp ce îmi veseleam sufletul, trupul păcătuia... Fără să-mi dau seama începusem să ciugulesc ca pasările, ba o stafidă, ba o boabă de alună... Mâncasem în neștire, dar mâncasem înaintea împărtășaniei. Doamne, iartă-mă... Ce grozav păcat!...

Anca își nota pentru observațiile ei: „Prietenul ăsta e un obsedat al scrupulelor”. Și mare-i fu mirarea când Savel Comăneanu porni mai departe povestea chiar cu cuvintele ei.

— Eram un obsedat al scrupulelor, chiar de copil. Greșeala mi se părea mortală. Și vă jur, nu frica de iadul fizic mă înspăimânta. Dar duceam cu mine un trup străin, un trup pângărit. De sigur că aceeași senzație încearcă o fată după păcat. Trup străin... Am ajuns în odaia mamei, acolo unde locuiești dumneata, doamnă Anca, și m'am prăbușit în brațele mamei.

— Mamă, mamă... sunt nenorocit! Am făcut un păcat de neiertat.

Plângeam și printre lacrimi povesteam păcatul. Aș fi vrut să vărs, aș fi vrut să mi se facă spălături stomacale, cum știam că se fac otrăviților, numai și numai să-mi curăț trupul. Da, doctore... primul meu păcat fără voie a fost din lăcomie și nu din imboldul dragostei.

Doctorul devenise important. Găsea o mulțime de temeuri freudiane în întâmplare, și inspectorul îi ținea isonul.

— Să lăsăm astea, îi întrerupse doamna Georman, să ascultăm sfârșitul povestirii înaintea oricărei explicații.

— M'am mărturisit, am recunoscut partea de vină și fiindcă mă găseam în penitență, mi-am recunoscut și partea de înălțare. Hotărîrea mamei a fost să mă duc numai decât la părintele Iftodie și să-mi spovedesc păcatul înainte de a lua sfânta împărtășanie. Doar v'am spus: eram un obsedat al scrupulelor. Părintele Iftodie slujea în Comănenii de sus, tot pe moșia noastră. El era prietenul casei și mă temeam ca judecata-i să nu fie cu părtinire. Or, sufletul meu cerea pedeapsă, suferință... Deci, în drum m'am oprit la biserica de aici, la părintele Răzdrugă. Și mi-am zis: mă voi smeri, mă voi spovedi în gura mare între țărani, mă voi umili înaintea dușmanului familiei mele, numai și numai să mă simt scăpat de păcat și scos de subt afurisenie. Și înfrângând puteri supraomenești am intrat în biserica părintelui Răzdrugă. El nici nu m'a văzut, tocmai așeza copiii sub patrafir să le citească.

— Părinte Răzdrugă... m'am apropiat eu cu toată smerenia.

Când a dat cu ochii de mine s'a răstit:

— Tu ce vrei?

Era un om cumplit preotul. Avea dreptate tata, boierul cel bătrân, când zicea: ăsta nu-i popă, ăsta-i diavol... Înalt, uscat și negru la față, cu ochi de jar subț sprâncene piezișe, iar barba o țcălie de țap... doar coarneau în cap, atât îi lipsea.

— Aș vrea...

Și nu putui termina, căci sufletul meu cerea o nouă spovedanie, iar copiii așteptau în genunchi și părintele Răzdrugă era grăbit.

— Te-ai spovedit?

— Da.

— Atunci, treci în genunchi.

Mă supuseiu, căci nu mergea discuție cu un om ca el, însă tot timpul am fost chinuit. Parcă mințeam și mai mult. Mințeam pe Dumnezeu după ce-L ofensasem. Și mă gândeam că la urmă, după ce voi fi ieșit de subț patrafir, tot trebuia să fac actul de umilire. Dar voia lui Dumnezeu a fost alta, parcă să mă afunde și mai rău în vătămarea mea trupească și sufletească. După împărtășanie, copiii au întins preotului banul lor de aramă, iar la rândul meu am rămas rușinat. În graba desnădejdei uitasem de bani. Am încercat să-i explic. Dar părintele Răzdrugă parcă atâta aștepta.

— Boier ești tu?... Să-ți fie rușine, milogule...

Atunci, întreaga mea fire boierească s'a răzvrătit. Aș fi vrut să-i strig: să-ți fie rușine, fie, popă tâlhar... dar nu puteam de lacrimi. Am plecat acasă plin de ură și de revoltă. Atât înțelegea el dintr'un suflet în penitență? Atât de mare era darul lui, că se măsură cu banul de

aramă ? Și apoi mă simțeam rușinat, parcă înfruntarea și ocară se întindeau peste întreaga familie, peste întreg neamul. Acasă, am intrat în odaia mamei. Eram un alt om. Un om cu trupul pângărit, cu sufletul gol ca un sac spart. Desnădejdea așa se arată, ca un leșin al sufletului... Ai impresia că oriceai face e zadarnic. Și atunci, ca ultim spasm al făptuirii tale precedente, dai ascultare ciocotului din creier și îndemnului din inimă. Deci, fără să spun nimic, am deschis scrinul în care mama ținea banii, am furat o hârtie de douăzeci de lei — sumă mare pe vremuri — am pus-o în plic, cum știam că fac boierii și l-am înfruntat într'o scrisoare de care și azi mă minunez : Să n'ai parte de iubire nici în lumea asta, nici în cealaltă, până ce nu mi te vei fi mărturisit mie, popă tâlhar, ca să te învăț eu ce înseamnă darul duhovnicesc... Apoi am chemat pe Tinculeana și i-am poruncit :

— Să duci banii ăștia părintelui Răzdrugă și să-mi aduci plicul iscălit.

Comăneanu se opri. Soarele se ghemuise în perdeaua amurgului, după parc. În urma lui, pe cer, o stropeală cu toate culorile curcubeului. Și din desenul frunzelor, se pornise un tremur subțire ca un joc de ace.

— Iată primul meu păcat care, încadrat în mentalitatea timpului, mi-a schimbat complet firea. Dacă azi sunt cum sunt, poate de acolo mi se trage. Poate e pedeapsa îngâmării de a fi râs de Duda, de Duda năroada... și de a fi întâlnit în vieață un popă răzvrătit, pe părintele Răzdrugă...

— Oare când se va fi pornit vântul? se întrebă Anca.

Căci acum, pădurea de cer și garniță își scutura bănuți metalici ; prin șuruburile brașilor se torceau fire groase de negură ; iar sălciile începuseră să-și indoie serpentinelor crengilor subțiri. Și o muzică ciudată, ne mai auzită, sunete grave, pornite, ai fi zis, parcă din inima pământului, întretăiate cu glasuri subțiri, trecute parcă prin teascul inimii și al ochilor. Poate lacrimile maicii Fevronia... apucă să gândească Anca, când un glas din curte îi curmă gândul.

— Boierule, boierule...

Comăneanu se ridică peste balustradă.

— Ce e, Toadere ?

— Domnișoara învățătoare...

— Cine ?

— Fata părintelui Răzdrugă, a trimis după Dumneavoastră.

— Poate după domnul doctor...

— Nu... după Dumneavoastră.

Anca îl privi curioasă. Oare ce s'o fi întâmplat ? Inspectorul făcu în glumă :

— Vrea să ți se mărturisească.

Comăneanu se ridică.

— Pe părintele Răzdrugă l-am înțeles întotdeauna, dar de iertat nu știu dacă-l voi ierta vreodată.

(Va urma)

Laurențiu
Moldovan:
Dela săpă

Revoltă nouă

de

Lucian Valea

**Măi, pentru neamul ăsta ardelean
Ce-l simt în sânge ca un brad cum crește,
Pe Dumnezeu l-aș prinde de mintean
Și 'n stare-aș fi să-l sudui mocănește.**

**Pentru dreptatea veacului și-a zilei
Aș asvârli cu bolovani în ingeri.
Mi-aș vinde sufletul și gândul filei...
...Hai tinerețe 'n vreme ca să sângerii!**

**Pentru Ineu! meu aș frânge raiul
Și m'aș răsti să tremure și sfinții...
...Și ca să crească 'nalt și mult mălaiul,
Aș asuda cu boii și părinții.**

**Aș bea prin crășme cu Năsăudeni,
Să mai uităm năcazu' și amaru'...
...Târziu ne-am strânge 'n pajiștea poenii
Ș'am sparge, dârzi, de-oblânc, scrășnind paharul.**

**Aș scrie, plin, poemul de revoltă
Să înflorească, alb, mustind pe rană,
Și cușma aș svârli-o sus în Boltă,
Să ducă'n ea tristețea ardeleană.**

Despre forma poeziei după estetica maioresciană

de

Licu Pop

Definind *frumosul* ca „idee manifestată în materie sensibilă”, sau „idee învălită și incorporată în formă sensibilă”, Titu Maiorescu deosebea la o operă de artă *ideea și forma*.

Forma, sau materialul poeziei, căruia în pictură îi corespund culorile, în muzică sunetele ș. a. m. d., sunt imaginile sensibile pe care cuvintele trebuie să le trezească în fantezia noastră. De aci cerința ca limbajul poeziei să fie concret și sensibilizat cu ajutorul epitetelor, metaforelor.

În domeniul artei, poezia se pare a fi arta cea mai complexă. Invecinată mai cu toate artele, ea are câte ceva din fiecare; nu ca o acumulare, ci ca elemente ce se depășesc într-o sinteză nouă. În poezie s'ar înfăptui așa dar, mai deplin ca oriunde, acea armonie a facultăților sufletești, în care Immanuel Kant, acest întemeietor al Esteticei moderne — și după el atâția din cei ce se preocupă de problema artei — vede una din trăsăturile caracteristice ale frumosului.

Poezia e de natură afectivă — cum spune și Maiorescu — dar e și idee, deci și operă logică, folosind ca înveliș sensibil când mijloacele de expresie ale picturii, când pe cele ale muzicii.

„Art architectonique, elle n'assemble pas les pierres, elle construit les phrases sonores à l'aide d'intonation et de syllabes et, en faisant défiler la courbe du vers, scandé par le rythme, elle est... à la fois un art pictural, un système de sonorités et une oeuvre logique.”¹⁾

Poezia e aspirație muzicală și plastică; limbaj intelectual, limbaj emoțional, spune Delacroix. „Le plaisir poétique... c'est d'abord le plaisir d'une forme rythmique par la répartition des quantités et des accents, le plaisir d'une suite mélodique par le jeu des timbres; et enfin et surtout le plaisir de couler un sens dans ces formes et de figurer par elles une signification à la fois logique et affective. Le plaisir poétique, c'est donc avant tout de construire, sur les éléments que je viens d'énumérer, l'exacte figuration sensible d'une réalité spirituelle.”²⁾

De aceea și pentru Hegel poezia e arta supremă „ce depășește și imbină” pe toate celelalte. În opera de artă desăvârșită, imbinarea e o nouă armonie, dar rețeta celei mai bune dozări o deține numai geniul creator.

De o asemenea sinteză (armonie) nu era străină, în preocupările ei teoretice, nici Antichitatea clasică. Deși expresia horatiană „ut pictura poesis” pare a face din poezie o soră bună a picturii, deci o artă al cărei obiect este evocat în aparența lui sensibilă, totuși se căuta să se adaoge versului și dulceața muzicii; și aceasta nu numai printr'o întovărășire exterioară între poezie și cânt (liră, flaut), ci această imbinare între plastică și melodie trebuia s'o înfăptuiască înseși cuvintele. Astfel în „Poetica” sa Aristotel recomandă poeziei o „limbă înfrumusețată”, prin care înțelege, pe lângă „ornamente artistice” — care plasticizează — și „melodie”.³⁾

¹⁾ V. Feldman: *L'esthétique française contemporaine*, pag. 98.

²⁾ H. Delacroix: *Psychologie de l'art*, pag. 412, 413.

³⁾ După R. Teodorescu: *Aristotel ca teoretician estetic*, pag. 77 și 78.

Peste veacuri, clasicismul mai nou, acela al lui Boileau spre pildă, nu pierde din vedere valoarea sonică a poeziei :

Il est un heureux choix de mots harmonieux.
Fuyez des mauvais sons le concours odieux :
Le vers le mieux rempli, la plus noble pensée
Ne peut plaire à l'esprit, quand l'oreille est blessée. ¹⁾

De acest cristal cu multiple fațete, poezia, după timpuri unii au fost atrași mai mult, sau aproape exclusiv, de una sau alta din aceste străluciri : de valoarea plastică sau cea muzicală a cuvântului, de cuprinsul emoțional sau de cel intelectual, astfel că echilibrul a fost rupt de mai multe ori într'un sens sau altul.

Pentru Schopenhauer, arta are o funcțiune epistemologică, oferind cea mai înaltă, cea mai adevărată cunoaștere a Ideii, prin intuiție ; unii poeți cred că poezia câștigă în demnitate când ea îmbracă un cuprins filosofic. ²⁾

Pe de altă parte, cu Simbolismul, ființa poeziei nu se adâncește în subiectivitate și sentiment ?

Revenind la Maiorescu, ne amintim că el definește frumosul ca *Idee*, luată uneori în sens platonice — schopenhauerian (în faza din urmă a gândirii sale, mai ales), sau identificată alteori cu sentimentul, pasiunea ; această *Idee* e încorporată în formă sensibilă, este evocată plastic.

Cred că s'ar putea face unele apropieri. Pentru cei ce definesc frumosul ca *Idee* și atribuesc artei o funcție de cunoaștere (Hegel, Fr. Th. Vischer, Schopenhauer), în chip firesc acest cuprins se revelează în forma plastică ; poezia se apropie adică de pictură. Schopenhauer raționează astfel : fiindcă Ideile sunt prin excelență intuitive, ele nu pot fi revelate prin conceptele abstracte legate de cuvinte, ci poetul trebuie să îmbine astfel cuvintele, încât să apară concretul, individualul . . . după cum chimistul combinând lichidele transparente ajunge să obțină precipitatul solid. ³⁾ — Iar muzica, după același, lipsită de aceste mijloace de sensibilizare, nici nu mai revelează *Idei*, ca artele reprezentative, ci în ea se întrupează direct însuși principiul irațional al lumii.

Indepărtându-se de acea temelie a realităților luminoase, inteligibile ale conștiinței, poezia va căuta să-și apropie o altă formă, pe care va socoti-o mai proprie. Cu mișcarea romantică, acele stăvilare ce dăduseră poeziei un caracter larg omenesc, rațional, deci obiectiv și universal, sunt înlăturate și poezia este inundată de subiectivism și emotivitate. E, în această privință, un proces continuu de adâncire și rafinare până la mișcarea simbolistă, trecând prin scurta reacțiune a poeziei „imposibile” și statuare a „Parnasului”. În măsura înaintării acestui proces, poezia renunță la concretul, definitul plasticului și apelează la mijloacele de expresie ale unei arte de interioritate, care este muzica.

Cum în orizontul culturii spiritul nu însumează fragmente eterogene, ci tinde spre viziuni unitare, arta înregistrează prefacerile din spiritul epocilor. Astfel poezia mai nouă, de care am amintit mai sus, nu mai năzuiește să fie expresia unui univers luminos, inteligibil, în care, în genere, nu mai crede. Realitățile metafizice și temeliiile sufletului purtau acum alt nume : voința oarbă, elan vital, inconștient, instinct etc. . . și de ele se apropie mai bine acea artă, căreia lipsindu-i în cel mai înalt grad „forma”, se acomodează mai bine cu imprecisul, vagul, artă mai în măsură să pătrundă în regiunile profunde și obscure ale sensibilității. ⁴⁾

Însuși Schopenhauer, filosoful romantismului, recunoscuse muzicii o asemenea cale regală : pe când celelalte arte intuesc *Idei*, prime obiectivări ale Voinței, care este sâmburele metafizic al universului, muzica, deplin neatârnată de lumea fenomenală, coboară direct în acel miez al

¹⁾ Boileau : *L'art poétique*, Chant premier.

²⁾ „Je dois à mon éducation scientifique et à ma passion pour la philosophie un ardent désir de faire entrer dans le domaine de la poésie les merveilleuses conquêtes de la science et les hautes synthèses de la spéculation moderne” — spunea S. Prudhomme.

³⁾ A. Schopenhauer : *Le monde comme volonté et comme représentation* (traducere franc. de A. Burdeau, ed. VII), tom. I., pag. 253—254.

Pentru Hegel frumosul e : „das sinnliche Scheinen der Idee” ; iar pentru hegelianul Fr. Th. Vischer : „Das Schöne ist die Idee in der Form begrenzter Erscheinung”.

⁴⁾ Louis Reynaud : *La crise de notre Littérature*, pag. 208.

realității și ne dă deadreptul sufletul fără corp. De aceea: „In muzică e un nu știu ce inefabil și intim; ca o icoană a paradisului, ea ne apare atât de apropiată și totuși etern îndepărtată; ea e icoană de lumină și tot odată atât de nelămurită; și aceasta fiindcă ea coboară până la mișcările cele mai ascunse ale sufletului, desrobite acum de existența exterioară ce le schimbă forma și natura”¹⁾. „Și astfel lumea ar putea fi privită ca o intrupare a muzicii, tot așa ca și o încarnare a Voinței”²⁾.

Și pentru Simboliști — urmașii romantismului — muzica e arta cea mai aptă să ne sugereze misterul lucrurilor, inexprimabilul sufletesc. De aceea poezia va trebui să-și apropie cât mai mult graiul muzicii.

Poezia nouă trebuie să fie:

„Ennemie de l'enseignement, de la déclamation, de la fausse sensibilité, de la description objective...”

Ainsi, dans cet art, les tableaux de la nature, les actions des humains, tous les phénomènes concrets ne sauraient se manifester eux-mêmes: ce sont là de simples apparences sensibles destinées à représenter leurs affinités ésotériques avec les Idées primordiales” — scrie manifestul școlii simboliste, din 1886.

„De la musique avant toute chose”, spune și Paul Verlaine în Arta sa poetică; iar Mallarmé năzuește după poeme care să fie muzică verbală, fără preocupare de sensuri inteligibile³⁾. Poezia se goleşte astfel de sensuri intelectuale, iar forma, de plasticitatea în care poezia se încorporează în chip firesc.

Dacă revenim acum la Maiorescu și-l considerăm în lumina celor de mai sus, poziția lui e bine determinată. El rămâne la concepția clasică, după care forma poeziei e în primul rând incorporare sensibilă, ca pentru ochi: ut pictura.

Maiorescu a avut în față poezia lui Eminescu, despre care a scris și la 1872 când geniul poetului răsărea în primele lui mari poezii, precum și la 1889 când creațiunea înceta prin moartea poetului. Vag despre „farmecul limbajului, semnul celor aleși, scria la început și aproape la fel de largi generalități despre „armonia, uneori onomatopoeică”, a versului eminescian va scrie și la 1889, în acel articol în care va stăruia mai îndelung asupra bogăției de idei emoționale, ce „deschid așa de des orizontul fără margini al gândirii omenești”, despre „emoțiunea lui” în care ne regăsim pe noi, despre „darul (poetului) de a deschide mișcării sufletești cea mai largă expresie”; iar ca frumuseți formale, criticul va stăruia asupra măestriei rimei eminesciene.

Și totuși, cu firească spontaneitate, geniul lui Eminescu descoperise fondul muzical al graiului nostru. Era acea „formă nouă” în care poetul avea să toarne „limba veche și nțeleaptă” — farmec poetic căruia, cu 'n termen venetic, i se mai spune acum și „poezie pură”. Acest tainic acord între conținutul pasional al poeziei și muzica versului, critica noastră îl va observa abia mai târziu, dacă nu mă înșel, începând cu Ibrăileanu. Revin apoi, mai în treacăt sau mai stăruitor, asupra acestei probleme și alții... Și totuși e locul de unde trebuie să începem a pune problema — spune D-l Suchianu⁴⁾.

La capătul discuției de față, încheiem cu o concluzie: când poezia devine conștientă că ea este purtătoarea unui conținut emoțional — în filosofie cu Kant, în literatură cu Romanticii — procesul amintit va merge destul de departe, fiind firesc a se căuta mijloace nouă de exprimare.

Am văzut locul unde a rămas Maiorescu, fiindcă el n'a renunțat niciodată să înțeleagă „condițiunea ideală” a poeziei ca Idee gândită metafizic, platonician — deși o identifica uneori cu „simțământul, pasiunea”. Pentru aceeași situație într-o atitudine clasică, el n'a putut primi sugestiile poeziei nouă din Occident. Mai receptivi au fost însă poeții noștri, ceea ce e și natural; dovedindu-se de astă dată criticul mai refractar decât artistul, adică tocmai altfel de cum afirmase criticul Maiorescu.

¹⁾ și ²⁾ A. Schopenhauer: *Idem*, pag. 275—276 și 274.

³⁾ L. Reynaud: *Idem*, pag. 179.

⁴⁾ În „Viața Românească”, Nr. 5, anul 1940.

TEXTE ȘI SCRISORI

Octavian Goga în limba germană

— Traducerile Mariei Cunțan —

de

Vasile Netea

Cu o întârziere de douăzeci și șapte de ani — după o adevărată odisee — traducerile din Octavian Goga în limba germană, ale Mariei Cunțan, vor vedea în sfârșit lumina tiparului.

Despre aceste traduceri, ca și despre fiul rătăcit din Evanghelie, se poate spune că într'adevăr pierdute au fost și s'au aflat, moarte au fost și acum au reinviat. Plăsmuite în primăvara anului 1914, și sortite să apară în același an, în *Biblioteca Bucovina*, tânăra creație a studentului *I. E. Torouțiu*, urgia războiului și mai apoi alte pricini și neputințe omenesti, după ce au fost considerate definitiv pierdute, le-a osândit să apară abia în primăvara acestui an, adică abia după ce numărul 14 și-a putut inversa înțelesul, devenind 41.

Povestea e astfel veche și interesantă și credem că facem un serviciu istoriei noastre literare — prin publicarea traducerilor facem același serviciu și literaturii române — desgropându-i tainele și dând la iveală documentele ce se leagă de ea.

Ordinea expunerii va fi cea cronologică.

La începutul anului 1914 studentul bucovinean *I. E. Torouțiu* se găsea în plină activitate pentru a scrie, pe seama publicului german, un vast studiu asupra tuturor traducerilor din literatura germană în limba română. Pentru a putea scrie o lucrare cât mai completă și cât mai documentată, printre alte mijloace de investigație, d-l Torouțiu l-a întrebuițat și pe acela de a face apel la înșiși traducătorii români în viață, trimițându-le un chestionar cu rugămintea de a-l completa cu toate datele necesare pentru cunoașterea activității lor în această direcție.

Printre cei cărora le-a trimis acest chestionar se afla și poeta *Maria Cunțan* dela Sibiu, cunoscută publicului românesc atât prin producția sa originală, cât și prin traducerile din poezii germani. Ceea ce contribuisese în special la consolidarea prestigiului ei de traducătoare, fusese publicarea în 1909 a dramei romantice a lui Fr. Schiller, *Fecioara dela Orleans*.¹⁾ Cu mult însă înainte de apariția acestei traduceri, Maria Cunțan era socotită, mai ales în cercurile literare transilvane, ca o profund cunoscătoare a literaturii și a spiritului german. La începutul anului 1899 *Ilarie Chendi* — de altfel și el un temeinic cunoscător al acestei literaturi, care își făcuse studiile la un liceu săsesc, iar la Universitatea dela Budapesta urmăse limba și literatura germană — dorind să scrie studiul său despre *Frumoasa Lorelei*²⁾ n'a șovăit a solicita concursul Mariei Cunțan, cerându-i să-i recomande o bună traducere a acestei „podoabe” a literaturii germane,

¹⁾ Editura W. Krafft, Sibiu.

²⁾ Vezi *Preludii*. Buc. 1903, pag. 178.

sau — în lipsa acesteia — să încerce ea însăși traducerea acestei capodopere a lui Heine. „O, aș fi foarte fericit — scrie Chendi — dacă ați putea să mă puneți în posesia cât mai urgentă a Lorelej-ului românesc, prin care literaturii noastre ați aduce un serviciu bun“.¹⁾ În aceeași scrisoare Ilarie Chendi o ruga să-i comunice părerea ei asupra compoziției lui Franz Liszt (*Lorelej*), dorind să știe dacă este sau nu „o genială interpretare a ideii intrupată în poezia lui Heine“. D-l Torouțiu făcea deci apel nu numai la o cunoscută și apreciată traducătoare, ci, în același timp, și la o intelectuală temeinic orientată asupra literaturii germane. Primul chestionar al d-sale a fost urmat apoi de alte patru scrisori, pe cari le reproducem, întâi fiindcă datorită lor Maria Cunțan a fost inspirată — și mai târziu oarecum obligată — să încerce a traduce în limba germană unele din poeziile lui Octavian Goga, și apoi fiindcă ele aruncă o vie lumină asupra a două din cele mai interesante și mai cuprinzătoare lucrări literare ale d-lui Torouțiu, victime și ele ale războiului din 1914—1918.

Aceste scrisori sunt în același timp martorele liniei de permanentă generozitate și spirit de sacrificiu al d-lui Torouțiu, ca și al intransigentei sale atitudini naționaliste.

Scrisorile sunt următoarele :

I

Mult Stimată Domnișoară,

De ani de zile pregătesc pentru publicul german o lucrare mai mare din domeniul literaturii. Lucrarea va cuprinde o critică asupra tuturor traducerilor din literatura germană în cea românească.

Numele Domniei Voastre, mult stimată Domnișoară, fiind cunoscut nu numai ca o distinsă poetă, ci și ca o însemnată și foarte bună traducătoare, de aceea, rogu-vă, mult stimată Domnișoară, să binevoiți a-mi răspunde la întrebările pe care o să Vi le adresez mai jos. Lucrarea „Deutsche Dichtung in Rumänischer Sprache“ va apărea la Lipsca. Cunosc din traduceri Domniei Voastre pe aceea din Schiller: „Fecioara dela Orleans“. Aceasta o și am. Dar afară de traducerea aceasta mai aveți și altele, fie cât de mici?

1. Ce ați tradus din literatura germană?

2. Din cari autori?

3. Proză?

4. Poezii?

5. Unde le-ați publicat? Revista? Anul?

6. Nu ați putea să-mi împrumutați manuscriptele dela traducerile ce le-ați făcut, sau nrele de reviste sau ziare în care ați publicat traducerile Dv.?

După folosire Vi le-aș trimite negreșit îndărăt.

Pe lângă acest lucru, mai rog dela Domnia Voastră și trimiterea fotografiei Dv., care va apărea alături de cea a Doamnei Maria Baiulescu din Ardeal, † Iosif, Coșbuc, Iacob Negruzzi, Gorun din Regat. Vă rog cu multă insistență să-mi trimiteți o fotografie de-a Domniei Voastre, căci de altfel ar trebui să tai din „Revista Noastră“, unde vi s'a publicat fotografia și ar trebui să o public pe aceea, care abia se cunoaște că e un chip de om, atât e de rău executat clișeul.

Rugându-vă să-mi răspundeți la întrebările puse și să-mi împliniți dorința exprimată, în interesul lucrării și al neamului nostru pe care îl va reprezenta în afară, semnez cu profund respect

I. E. Torouțiu

*Pătrăuți pe Suceava
Bucovina*

Acesta a fost începutul. În răspunsul urmat poeta dela Sibiu nu numai că informa pe tânărul cercetător bucovinean asupra întregii sale activități de traducătoare, ci se grăbea să-l informeze și asupra unui proiect de a traduce în limba germană câteva din poeziile lui Goga. Proiectul acesta i s'a părut d-lui Torouțiu deosebit de interesant, astfel încât în scrisoarea următoare se arăta gata a tipări toate aceste traduceri.

¹⁾ În *Familia*, Nr. 2 din 1941: *Ilarie Chendi către Maria Cunțan*, Patru scrisori.

Ilustră și Mult Stimată Domnișoară,

Scrisoarea Domniei Voastre care m'a bucurat peste măsură îmi face un serviciu îndoit. Lucrarea mea cea dintâi se numește: Deutsche Dichtung in Rumänischer Sprache, iar a'doua lucrare pentru care adun materialul paralel și care va apare ceva mai târziu, se va numi: Rumänische Dichtung in Deutscher Sprache. Așadar printre cele dintâi nume al Domniei Voastre va figura cu cinste atât în prima mea lucrare, cât și în a doua. Și vă mulțumesc din tot sufletul, mult stimată Domnișoară Cunțan, pentru informațiile atât de prețioase pe care binevoiiți a mi le da.

Ideea Domniei Voastre de a traduce din Goga pentru publicul german e una din cele mai fericite. În adevăr, e cea mai nobilă faptă, e o dovadă de cel mai curat idealism, hotărîrea și sarcina grea ce a-ți luat-o asupra Domniei-Voastre de a ne face și la străini cunoscuți prin dureros de dulcele glas al cântărețului pătimirilor noastre. Și după cât pot judeca din probele trimise, traducerea e o lucrare de artă în cel mai strict înțeles al cuvântului, și ea poate sta cu cinste alături de original, căci putea-s'ar oare mai corect și mai frumos reda în limba germană accentele de duioșie și de durere ale lui Goga decât așa după cum le-ați redat Domnia-Voastră:

*Bei uns ist edler Tannenwald
Und seid'ner Wiesenkleee —
Viel Folterschwaerme sind bei uns,
Im Hause — so viel Weh'.*

Pentru traducerile din Goga Vă fac un proiect, mult stimată Domnișoară, rugându-vă să mi le puneți mie la dispoziție și eu le voi publica aici, în Bucovina. Voi purta eu spesele de tipar, și apoi după terminarea ediției, venitul curat, dacă va fi vr'un venit, ar rămânea pentru Domnia-Voastră. Veți înțelege singură că de un venit însă nu poate fi vorba, mai ales încă de un venit mare, de vreme ce spesele tipăririi sunt mari și ediția nu poate fi deocamdată decât numai foarte mică.

Același proiect aș îndrăzni să Vi-l fac și pentru Semele, traducerea din Schiller, pe care ați dăruit-o tipografului librar W. Krafft. Somați-l să Vă publice lucrarea, de unde nu reclamați manuscriptul și trimiteți-mi-l mie și până cel târziu la începutul lui Iunie traducerea Domniei-Voastre va și ieși de sub tipar, și anume în Biblioteca Bucovina din care se află acum sub tipar n-rele 1, 2, 3, 4, 5 și 6. Și drama Domniei-Voastre aș putea-o publica în această bibliotecă, firește fără să mă oblig a Vă plăti pentru manuscript altă sumă decât aceea care va rezulta din desfacerea ediției, subtrăgându-se bineînțeles spesele de tipar.

Să nu Vă mirați, mult stimată Domnișoară, de proiectele ce vi le fac. Am început a redigea Biblioteca Bucovina numai și numai de dragul artei, fără capitaluri și averi, ci numai cu sărăcie, suflet și voință. Și dacă Domnia-Voastră îmi veți pune la dispoziție vreun manuscript, două sau și mai multe, eu le voi publica fără preget purtând spesele de tipar, iar Domnia-Voastră având marele merit de a fi contribuit ca una din cele dintâi la închegarea Bibliotecii, care sub împrejurări bune poate să devină o mare concurență a jidovitei B.blioteci pentru toți, editată de Evreul habotnic Alcalaj.

După cât știu, mi se pare că Domnia-Voastră nici poeziile cele originale nu le-ați publicat în volum.¹⁾ Și ce păcat e de o muncă atât de frumoasă, că-i risipită prin atâtea și atâtea reviste; Vă întreb, mult stimată Domnișoară, n'ați voi să Vă adunați poeziile originale și eventual să mi le dați să le public și pe acestea?²⁾

Vă rog mult să rețineți toate întrebările pre care Vi le-am adresat și să-mi răspundeți la ele.

¹⁾ În realitate M. Cunțan publicase până atunci două culegeri de versuri: *Poezii* (Orăștie 1901) și *Poesii* (București, Minerva 1905).

²⁾ Le-a publicat ea însăși în 1916 sub titlul: *Din caerul vremii* (două volume, București 1916).

Însfârșit Vă mulțumesc încă odată pentru interesantele informații ce mi le-ați dat. În lucrarea mea ce va apare la Lipsca voi consacra un capitol special pentru numele Domniei-Voastre în legătură cu traducerile ce le-ați făcut din Schiller, Heine, Uhland, Rosegger, Carmen Sylva, Teodor Loewe ș. a. Incă un lucru Vă mai rog: Nu dispuneți cumva Domnia-Voastră de traducerile lui Chendi¹⁾ și de Ephigenia lui Goethe tradusă de Dr. I. Borcia?²⁾ Dacă da, atunci v'aș ruga să mi le împrumutați, căci aș voi să vorbesc mai pe larg de ele și la noi nu le pot afla. Împrumutându-mi-le m'ați îndatora foarte mult. V'aș fi foarte mulțumitor. Și fotografia Vă rog să nu uitați a mi-o trimite. Aflându-ne în preajma sărbătorilor, nu pot încheia altfel scrisoarea decât cu dorința ca bunul Dumnezeu să vă ajute a le petrece în deplină mulțămire sufletească spre fala și fericirea Neamului Românesc.

6/IV—1914

Adresa: Pătrăuți-Ițcani, Bucovina.

Cu distinsă stimă:

I. E. Torouțiu

În urma acestei scrisori, cu o ofertă atât de categorică, Maria Cunțan se angajează în mod precis să traducă o parte din poeziile lui Goga, cu atât mai mult cu cât d-l Torouțiu se grăbește să-i trimită și un avans, și se oferă a-i tipări și *Semele* de Schiller.

III

Ilustră și Mult Stimată Domnișoară,

Respectuoase mulțumiri pentru fotografie, scrisoare și piesa Domniei-Voastre tradusă din Schiller („Semele”), precum și pentru poezia din Heine „Pelerinajul la Keulaar” pe care voi reproduce-o în întregime în lucrarea mea. Vă rog însă de un lucru: să binevoiți a-mi nota titlul cărții, orașul, anul și tipografia unde au apărut poeziile Domniei-Voastre și de unde ați scos foile ce mi le-ați trimis, conținând minunata poezie a lui Heine. „Semele” vom publica-o în colecția „Bucovina”.

Cu poșta de ieri v'am avizat suma de 40 cor., pe care Vă rugăm să le primiți à conto poeziilor Domniei-Voastre traduse din Goga. Vă rog mult să mă iertați că deocamdată nu sunt în stare să Vă trimit mai mult, însă peste două săptămâni Vă voi aviza și restul de 60 coroane. Pentru „Semele” am hotărât de asemenea să Vă dau 100 cor. însă abia după epuizarea ediției de 1000 exemplare. Exemplarul se va vinde cu 25 bani. Tiparul costează 100 coroane; 50 coroane rabatul librarilor. Va să zică subsemnatul nu are nici un ban pentru munca anevoioasă cu corecturi, desfacere etc. Dar scriitorul acestor rânduri nici nu urmărește câștiguri.

Rugându-Vă, mult stimată Domnișoară, să Vă aduceți aminte de poeziile lui Chendi și să mi le trimiteți, semnez cu profundă stimă.

Pătrăuți-Ițcani, 30. IV. 1914.

I. E. Torouțiu

IV

Mult Stimată Domnișoară,

Pătrăuți, 6 Mai 1914.

Referitor la scrisoarea Domniei-Voastre din 3 Mai notez, Mult Stimată Domnișoară, că nu e nevoie să-mi trimiteți piesele din Sudermann și Ibsen, traduse de Il. Chendi și C. Sandu-Aldea.³⁾ Pe acestea le am. Am fost înțeles că Du. cunoașteți niște poezii traduse din Literatura germană de către autorii numiți. Acum suntem în clar. Aștept, pe când veți putea, să ne trimiteți poeziile din Goga.

Cu distinsă stimă:

I. E. Torouțiu

¹⁾ Vezi scrisoarea IV.

²⁾ Apărută în *Lucaferul* (Anul VI, 1907).

³⁾ Din Sudermann: *Ioan Botezătorul* (Orăștie, 1901); din Ibsen: *Ziua învierii* (Orăștie, 1899).

Din scrisoarea a cincea, și ultima, aflăm că Maria Cunțan a și trimis traduceri promise, lucrate relativ destul de repede, socotind că d-l Torouțiu îi făcuse oferta abia cu o lună în urmă (6. IV. 1914), iar în jumătatea a doua a lunii Mai traduceri puteau lua drumul Bucovinei pentru a fi încredințate tiparului. Cu o asemenea repezițiune nu putea lucra de sigur decât o meșteră încercată atât a versului românesc, cât și a celui german.

V

Solca-Bucovina, 23 Mai 1914.

Mult Stîmată Dîmnișoară,

Am primit pe Goga. Mulțămiri respectuoase. Sunt foarte reușite și frumoase traducerile. Săptămîna viitoare apare deocamdată „Semele”. Astăzi fac ultima corectură. Incolo, voi scrie d-lui Goga.¹⁾ Dar unde? Cred că la București. Dar fiindcă D-sa v'a promis gural autorizarea, noi putem anticipa și pune că traducerea e autorizată. Voi scrie la București, la cafeneaua Oteteleşanu, unde l-am văzut mai în fiecare seară, mai dăunăzi. D-lui Tăslăuanu i-aș scrie, dar mi-i grijă să nu se supere cumva de prea mare îndrăzneală din parte-mi. L-am cunoscut înainte de 7 ani la Muzeul Asociațiunei. Pe atunci eram elev de liceu și plecam să văd Ardealul. Din Biblioteca Bucovina sunt 5 numere sub tipar. După apariție voi trimite d-lui Tăslăuanu din fiecare câte un exemplar și atunci voi avea prilejul să-i și scriu. În câteva zile vă voi trimite și ceva bani.

Cu distinsă stimă:

I. E. Torouțiu

*

Povestea, atât de clară până aici, de acum încolo se întunecă. La 1 August 1914, d-l Torouțiu era mobilizat. Sângeroasa epopee a războiului mondial începuse. Intre arme muzele trebuiră să tacă. Traducerile Mariei Cunțan au rămas așadar pe masa de lucru dela Solca, iar editorul lor a plecat să infrunte furiile zeului Marte. Traducătoarea, biată ființă lovită de toate asprimile sorții, trece și ea în curând Carpații, după ce încercase zadarnic să se adăpostească în Orfelinatul-Internat dela Brașov, și intră în azilul de bătrîne dela *Așezămintele Brâncovenești*. Din acest azil, la 6/19 Iunie 1915, printr'o scrisoare adresată lui I. Biănu,²⁾ bibliotecar al Academiei Române, vechi cunoscut și prieten din Ardeal, arătându-i situația unora din lucrările sale manuscrise (poeziile încredințate revistei *Flacăra*; ajutorul așteptat dela I. G. Duca, ministrul Artelor — la intervenția lui O. Goga — pentru tipărirea volumelor de poezii *Din caerul vremii*; libretul de operă *Cîntarea lui Andrei*; manuscrisele încredințate în 1912 *Asociațiunii* din Sibiu) îi destăinuște și existența ciclului de traduceri din O. Goga: „Am tradus din Goga 15 din cele mai bune poezii ale lui în limba germană. Profesorul Torouțiu din Bucovina, care mi le cumpărase pentru opul său despre traduceri ce avea să apară la Lipsca, e în război — de va mai trăi”. Dumnezeu a voit ca d-l Torouțiu să trăiască și să se întoarcă sănătos la vechile și permanentele sale îndeletniciri, pe urma cărora literatura română s'a îmbogățit cu o prețioasă și lungă serie de lucrări absolut indispensabile oricărui cercetător literar. Un foc năpraznic distrusese însă în 1917 căsuța dela Solca și odată cu ea s'au mistuit în vâltoarea flăcărilor și traduceri Mariei Cunțan.

S'a crezut deci că povestea lor e definitiv încheiată. După crâncenul război d-l Torouțiu n'a mai putut da de urmele traducătoarei din Sibiu, bătrână și bolnavă acum³⁾ în Azilul de Bătrîne amintit, astfel încât în 1930 credea că poate pune lespeda din urmă peste mormântul acestor traduceri. Intr'adevăr iată ce scria D-sa în acest an în lucrarea *Heinrich Heine și Heinizmul în literatura românească*, la capitolul închinat Mariei Cunțan: „Cu această ocazie ținem să remarcăm că Maria Cunțan a tradus în mod impecabil poemul dramatic *Semele* de Fr. Schiller, care a rămas o ediție quasi-manuscript, deoarece a ars în întregime la 1917 în Solca, înainte de a se fi răspândit în public. Era tipărit în Biblioteca Bucovina Nr. 3, tipografia M. Schaffer.

¹⁾ Pentru autorizație.

²⁾ Vezi la Academia Română, ms. Nr. 4742, fila 2—3.

³⁾ La moarte, în 1935, a avut 73 de ani.

Numai 4 exemplare s'au păstrat: unul la Biblioteca Universității din Cernăuți, două la editorul Bibliotecii Bucovina, și unul s'a dat după războiul Academiei Române.¹⁾ Complet pierdut pentru literatură este un volum de poezii de O. Goga, tradus în limba germană, de Maria Cunțan. Manuscriptul primit în 1914 dela Maria Cunțan de cel ce semnează această carte, a fost lăsat în timpul războiului în biblioteca sa de-acasă, cu intenția ca după revenirea păcii să-l tipărească. Împreună cu întreaga bibliotecă, cu alte manuscrite și mai ales cu o bogată și interesantă corespondență, manuscriptul Mariei Cunțan cu traduceri din O. Goga au dispărut fără urmă, ca și un trecut frumos, a cărui aducere aminte numai măhnire și tristețe îți trezește. Facem aci această mențiune, pentru a sublinia măestria poetei noastre cu care ea a reușit să transpună gândurile și sentimentele lui Heine în limba română și ale lui Octavian Goga în limba germană. Cunoscătoare adâncă a limbii germane, poeta Maria Cunțan întrunia toate condițiunile, pentru a fi fost în stare să dea literaturii universale fragmente din geniul creator al lui Goga". (Pag. 121—123).

Din partea d-lui Torouțiu problema se lichidase deci. Traducerile din Goga nu mai existau. Din partea ei, Maria Cunțan, probabil și fiindcă și încasase drepturile de traducătoare încă din 1914, s'a desinteresat și ea de soarta acestor traduceri astfel că pierderea lor o consacraseră ambii interesați.

La cinci ani după moartea ei, în Septembrie 1940, o inimă înțelegătoare încredințează însă d-lui *Alexandru Lapedatu*, secretarul general al Academiei Române, o cutie în care se păstraseră unele din manuscrisele și aproape întreaga corespondență literară a Mariei Cunțan.

În această cutie aflându-se și o lungă serie de scrisori ale lui Ilarie Chendi — vieața și opera căruia ne interesa în chip special — d-l Lapedatu a avut bunăvoința a ne îngădui cu un ceas mai de vreme să pătrundem în tainele acestor manuscrise și scrisori. Printre alte lucruri prețioase, dintre cari unele le-am publicat iar altele sunt în curs de publicare, am aflat și o copie bătută la mașină a traducerilor din 1914, precum și scrisorile d-lui Torouțiu reproduse mai sus. Aflând din aceste scrisori întreaga istorie a acestor prețioase traduceri, ne-am dat seama că într'adevăr întâmplarea ne făcuse să descoperim lucruri socotite ca definitiv pierdute, și astfel traduceri Mariei Cunțan au ieșit din nou la iveală. Din nefericire în cei douăzeci și șapte de ani ce s'au scurs dela așternerea lor pe hârtie s'au pierdut șase din poeziile traduse, astfel încât noi nu am mai putut găsi decât nouă.

Poeziile traduse sunt următoarele: *Carmen* (Carmen), *An meine Lieder* (Cântecele mele), *Auferstehung* (Înviere), *Der Alt* (Oltul), *Aus den Bergen* (În munți), *Aus der Vergangenheit* (De demult), *Wir* (Noi), *Lieder* (Cântece), *Geschlagen* (Învins).

Fără a avea o ultimă redactare și fără a fi transcrise pentru tipar, printre manuscrisele Mariei Cunțan se află fragmente din încă trei poezii traduse: *Die Ackerleute* (Plugarii), *Das Feldarbeiter Lied* (Carmen laboris) și *Bei der Senne* (La stână).

Le încredințăm deci din nou competentului editor din 1914, convinși fiind că astăzi, în urma noilor noastre raporturi cu Germania, mai mult încă decât în 1914, poeziile lui Octavian Goga vor fi solii durerii și ai nădejzii românești.

¹⁾ Noi nu l-am găsit.

Wir*

*Bei uns ist edler Tannenwald
Und seid'ner Wiesenkleee, —
Viel Folterschwärme sind bei uns,
Im Hause so viel Weh'.
Es wandern fremde Vögel hier
Das Trauerlied zu hören,
Viel Blumen sind und viel Gesang,
Bei uns, und viele Zähren.*

*Brennender schickt die Sonne auch
Lichtstrahlen unserm Tale,
Seit sie für einige nur scheint
Und nicht mehr für uns alle.
Das Wald erzählt uns wieder eine Mähr,
Es weinen Wassergüsse,
Weh trägt mit sich der Maroschfluss
Und die drei Köröschflüsse.*

*Der Spinner Garn ist tränennass
Bei Mädchen wie bei Müttern,
Vater und Sohn umarmen sich
Ihr Weh und weinen bitter.
Wenn sich der Reigen dreht im Tal,
So sanft im schönen Lenze,
So weint das Lied in jedem Blick,
Es weinen selbst die Tänze.*

*Die Schmetterlinge steigen schön
Herab wenn Blumen winken,
Denn Tränen ist bei uns der Tau,
Den sie aus Rosen trinken.
Die Wälder brüderlich vereint
Mit uns in schwerer Klage,
Säuseln, der Altfluss sei getränkt
Mit Tränen schwerer Tage.*

*Wir träumten unerfüllten Traum,
Aus schwerem Herzen mahnen,
In dieser Sehnsucht starben uns
Die Eltern und die Ahnen,
In alten Zeiten grau uns schwer,
Gedrückt von schwerem Leide
Und diesen wunderschönen Traum
Beweinen wir noch heute.*

* Reproducem aici una din traducerile Mariei Cunțan, și anume poezia Noi. Celelalte traduceri vor apărea în revista „Convorbiri Literare”, precum și într-o broșură aparte, sub titlul: *Maria Cunțan: Postume*.

G Â N D Ș I F A P T Ă

Misiunea ocrotitoare a bisericii

Lut NICHIFOR CRAINIC

Când te găsești în săptămâna patimilor e rușinos îndemn și proastă mărturie pentru sufletul tău să gemi și să te tângui. Din sudoarea caznelor se aleg cele trei virtuți de căpetenie ale sufletului: credința, iubirea și speranța.

Dar misterul calvarului nu poate fi înțeles înafara unui act de mare voință. Speranța pur contemplativă e de obârșie orientală, iar de o plăpândă credință nu e lipsit nici păgânul. La creștini va să se adauge o nouă rânduială sufletească: voința. Creștinul cu voință speră, cu voință crede, cu voință iubește. De aceea neamul românesc, prin esență creștin, a întregit toate aceste virtuți printr'un îndem de voință. Ceea ce la alții e voință de putere, la noi e voință de credință; ceea ce alurea, ca la Ruși, se afirmă ca voință de neant, în neamul nostru se afirmă ca voință de nădejde; iar sensului practic și realist al voinței de viață, Românul i-a opus voința de iubire. Așa se explică miracolul românesc. Printr'un act de voință în credință, speranță și iubire.

Suntem un neam de douăzeci de milioane de Români. Din nenorocire, hotărâri dinafară ne-au împus granițe noi, fără să țină seama de firescul țării, de cadrul ținuturilor, de cursul apelor, de articulația munților, de aspectul peisajilor, de imbierea climatului și mai ales de limba oamenilor și de aspirațiile lor. De aceea, azi mai cu îndârjire, fiecare din noi cată către noile granițe însemnate numai în golgote pe harta tainică din inima noastră, dar privirea lui trece dincolo, departe, la marea și singura întindere, la sfârșitul căreia brăul apelor leagă sufletul de cer.

Cătăm mai cu îndârjire, am spus, fiindcă voim să credem, voim să iubim, voim să nădăjduim, așa cum ne este firea și cum ne îndeamnă legea noastră creștină.

Suntem douăzeci de milioane de fii ai aceleiași țări, de suflete ale aceluiași neam, de frați ai aceleiași familii și de ostași ai aceleiași credințe. În acest avânt unic nu se admite niciun dezertor, iar un nou Iuda nu va găsi nici funie ca să-și curme blestemul. Unul pentru toți și toți pentru unul! Vechea lozincă românească e azi mai de actualitate ca oricând. Fiindcă altădată românismul a trăit prin sentimentul de grup, iar azi el trăiește altcum, mult mai puternic, mult mai complicat, mult mai desăvârșit,

prin conștiința de neam. Sufletul fiecărui Român va să fie catastif și răsunător, catastif în care să fie înscris cu har dela Dumnezeu sufletele tuturor Românilor; și răsunător, care să vibreze la fiecare chemare românească. Nu există bucurie sau necaz al insului, care să nu intereseze obștea. La moarte, un bătrân va să fie prohodit de toți preoții și jelit de toți fiii neamului; iar la botezul unui copil praznicul va să se întindă până 'n bordeiul ultimului plugar care știe să chiuie. În opinteala comună a obștei nu există cerșetori, nu există bogați. Ca în fața morții și în fața lui Dumnezeu, așa și în fața neamului suntem cu toții aliniați în aceleași rânduri de luptători. Pentru scopul nostru ultim nu există nebun sau înțelept, căci eu, înțeleptul, va să veghez la nebunia nebunului de care voiu avea lipsă când înțelepciunea mea va fi de pagubă.

* * *

Dincolo de hotarele țării vechea poveste se repetă. Cei cu drept la libertate absolută, după legile incontestabile ale numărului și ale legăturilor cu pământul, sunt aserviți de puteri, pe care nu le justifică nici rațiunea politică, nici experiența istorică. Povestea e veche. Istoria ne-a mai spus-o de câteva ori. Nu-i prima nedreptate.

Dincolo de hotare, legi unilaterale se impun fraților noștri și doctrine nefirești sufletelor lor. Patimi ancestrale le condiționează viața și interese străine le mână cursul activității zilnice. Tragedia lor e simplă de înțeles. Egalitatea politică și socială fiind abolită, ei tind să fie degradați și trecuți într'o clasă inferioară. Prin legi confecționate ad hoc, nu li se mai recunoaște nici dreptul de cetățean și om, nici dreptul colectiv al categoriilor sociale și profesionale, nici dreptul constituțional al proprietății și libertății de asociație.

Prin cuvântări ațăătoare și explicații tendențioase s'a îndârjit o populație, devenită peste noapte majoritară, împotriva unui popor al cărui păcat a fost poate numai signirea pe care o aduce noblețea nativă, fără să vrea, îngâmăfării. O anumită ierarhie parazită s'a suprapus imediat celor obidiți, ierarhie alcătuită din oameni de afa-

ceri, politicieni fără scrupule, și mai ales din agenții puterii publice atât de perfecți în forme și atât de imorali în realitate. Neamul nostru se luptă din greu dincolo de hotare, cu privilegiul de clasă sau de doctrină. De o parte presiunea unui feudalism anacronic; de altă parte presiunea unei utopii anarhice; toate însă în același scop, acel al unei pauperizări materiale și sufletești, în vederea desnaționalizării lui. De aceea lupta se dă mai cu seamă împotriva spiritului, presa redusă la câte un singur ziar, teatrul nimic cu totul, ca și toate celelalte manifestări de frumos, școala stingherită după calapodul vechilor legiuiri, la care trebuie să adăugăm împiedecarea Românilor de a intra în parlament ca și expulzarea intelectualilor.

Că aceste principii silnice, folosite și altădată, nu vor da rezultate, este sigur. Grupurile de indivizi sunt prea strâns legate, prea interdependente, prea supuse folosului obștesc, încât a nesocoti masa mare colectivă este a lupta împotriva propriilor tale interese. Și apoi intervine puterea principiilor, care depășește politicul și administrativul, și a cărei nesocotință se răzbună. Dar până la această restaurare de drept, răul pe care poate să-l facă poporul român de dincolo de graniță este mare.

Față de această stare, în care vechile categorii politice și sociale, legate de suveranitatea absolută a statului român, trebuiesc să se restrângă și chiar să capituleze, o nouă organizare se impune, „organizare” nu în cadrele noului stat, ci mai ales în cadrul etnicului românesc.

Cum este posibil?

Dacă starea de fapt se opune stării de drept, atunci noi trebuie să opunem realului *idealul*. În țara liberă, numeroasele cerințe mențin încă principiul cantitativului și al diversului; dincolo de hotare trebuie să se accentueze primatul calitativului și al autenticului românesc.

* * *

Care este puterea capabilă să ocrotească o societate silnic degradată, o societate deposedată de toate drepturile și posibilitățile ei, o societate redusă numai la vitalitățile ei native?

Care este puterea în stare să dea amorfului o formă, agregatului fuziune și staticului dinamism?

Care este puterea în stare să mențină, peste strâmbătatea fruntariilor și în pofida lor, acea arhitectură spirituală, care este *națiunea*?

Care este puterea capabilă să restaureze acea unitate spirituală, vrajă simbolică și temei de adevăr, între toate sufletele românești?

Răspundem fără niciun ocol: *Biserica națională*.

Biserica națională a stat în toate timpurile în ajutorul Românilor, fiindcă dintru început creștinismul și românismul au fuzionat în aceeași lege: legea românească. Biserica națională ne-a transmis odată cu terminologia latină și suflul latin, cu toate tainele lui, cu atmosferă, obiceiuri, legende, amintiri legate de cuvânt, precum și toată lumina, mirajul și arta implicate în sfințenie. Ea ne-a asigurat astfel izvorul cel mai de preț al dreptului nostru istoric.

Biserica națională ne-a ocrotit strămoșii în veacurile de plămădire ale poporului nostru.

Biserica națională a asigurat acea comuniune spirituală între Românii din Ardeal și cei din Moldova și țara Românească, încă din secolul al XIV-lea.

Am citat aceste exemple, numai și numai să accentuez că, la nevoie, biserica a stat mereu de veghe în toate clipele de grea încercare. Azi, biserica nu face

decât să-și continue misiunea ocrotitoare. Ea singură poate asigura intactă zestrea strămoșească: *limba, sângele și credința*. Nu știm în ce măsură va continua misiunea de azi, nu știm în ce măsură intelectualii noștri vor putea îndeplini, dincolo de granițele actuale, rolul de conducători spirituali al grupeilor. Exemplele dinaintea ochilor nu ne îndrituiesc să fim prea optimiști. Biserica națională are însă puteri supra-omenești. Căci faptul istoric are durata de clipă, iar peisajul geografic se măsoară după vremelnicia hărților. Numai biserica – prin veșnicia ei – se găsește deasupra istoriei, iar în întindere s'a suprapus și se va suprapune de-a pururi neamului românesc.

Biserica națională, ținând seama de împrejurări, va trebui să organizeze școala, presa și arta. Să ne amintim de imboldul cărturăresc plecat dela mănăstirea Prislop, să ne amintim de strădania de copist a popii Grigorie din Măhaciu, să ne amintim de meșteșugul popii Grigorie din Turda, care a ridicat o biserică de nule în locul celei luate de calvini.

Pentru că împotriva delirantei sălbăcii distructive, împotriva liturghiei violenței, împotriva codului in justiției, noi trebuie să opunem singurele noastre forțe autentice: *limba, sângele și credința*.

Să presupunem însă și mai mult, că ni se distrug și ultimele tranșee, ni se dărâmă bisericile, ni se dau foc școalelor, ni se smulg icoanele, ni se frâng troițele... Nici atunci nu trebuie să ne dăm învinși. Atari prigoane ne sunt cunoscute din vremurile cele mai vechi, de pe vremea lui Ladislau Cumanul, din secolul al XIII-lea. Ne rămâne puterea indiscutabilă a Sfințelor taine. Cine va putea sfășia haina de lumină a Botezului, cine va îndrăzni să smulgă cununa de pe capetele ce se însoțesc în așa lui Dumnezeu, ca Hristos cu biserica Sa, cine va fi atât de spurcat încât să scuipe în undelemnul Sfântului Maslu?... Iar de se va găsi unul atât de nevrednic de fața lui Hristos, sau atât de prins în slujba Diavolului, acela să se teamă de *afurisenta popilor valahi*. Blestemele marelui Vasile se întorc, dacă s'au făcută fără dreptate, asupra celui ce le rostește. Așa-i voia lui Dumnezeu. Ei bine... În urma popilor valahi stă un neam întreg gata să răspundă cu veșnicia de dreptatea cauzei lui.

* * *

Am spus că dincolo de granițe trebuie, în special, să se accentueze calitativul și autenticul. Aci, în țara liberă, avem dreptul să emitem toate ipotezele, să încercăm toate experiențele. Dincolo, o singură lege: menținerea eroică a limbii, sângelui și credinței. Dar și aici și acolo, datorită se impune de la sine, indiferent de opinie, de tendințe, sprijin imediat, sprijin neprecupețit, sprijin de fiecă clipă bisericii naționale.

* * *

La noi, din munți, aburul se înalță ca fumul de tă-măie și mugurii de castan stau prinși ca niște hămărele de crengile uscate.

Noi așteptăm? Așteptăm însă cu gândul și cu fapta în neastâmpărat îndemn.

Noi așteptăm fiindcă voim să credem, voim să iubim, voim să nădăjduim.

Noi așteptăm, fiindcă știm cu siguranță că după Paște urmează Crăciunul... și dacă de Paște pământul privește cu grijă spre cer; de Crăciun cerul se întoarce cu tot prisosul lui de daruri spre pământ.

VICTOR BAPILIAN

C R O N I C I

Cronica literară

Aspecte din poezia lui Mihai Beniuc

Privită în chip firesc sub aspectul tridimensional, poezia lui Mihai Beniuc ar cuprinde aceste date esențiale: Revolta verbului, Elementele naturii și Patosul originar.

Încă din primul poem al plachetei „Cântec de pierzanie”, intitulat foarte semnificativ „Cu Dumnezeu la cot”, poetul ne întâmpină în asemenea arderi intense ale verbului:

Când voi isbi odată eu cu barda,
Această stâncă are să se crape
Și va fășni din ea șuvoi de ape!
Băieți aceasta este arta!

și continuă:

Aici, cu Dumnezeu la cot, în Fire,
Minuni plâpânde plămădim din tină,
Cioplim din beznă forme de lumină
Și nu dorim nici jertfă nici iubire.

Iluzii trecătoare nu cunoaștem.
Știm noi Nimicul dător de friguri:
Odată ne va trece peste diguri,
Și 'n van o să 'ncercăm să ne mai naștem.

Ar putea fi vorba, la aceste versuri, de o influență expresionistă de tip Rilke sau Boga, dar cuvântul se topește ireversibil în cercul de poezie propriu lui Beniuc.

Ceea ce am văzut e însă numai un fel de a considera revolta verbului, dar iată acum modul specific lui Beniuc, în descătușări de formă, ca aceasta:

Lasă filosofi să deslege
A vieții grea cimilitură,
„Mănăstire 'ntr'un picior” — trecură
Mii de ani și n'o pot înțelege.

sau:

Trece Moșul pe cărare,
Tipă 'n beznă o ciuvică,
Dintr'un codru iese luna
Mare cât o mămăligă.

Ghiortăe pe matca văii
Gârla sughițând a foame,
Cineva din pomul nopții
Scutură să cadă poame.

sau:

Până 'n seară trebuie să dăm atacul
Chiar de ne ia dracul!

Desigur că noile tipare au devenit agreste și de cele mai adeseori șochează auzul obicinuit cu sunete de melopee. O singură deviere și străpunge auzul cât se poate de brusc:

Nu, trupul dulce nu mai e al meu
Ce l-am cuprins în apele *complice*.

Cuvântul „complice” se disolvă numai cu mare greutate în restul de ape ale versului, dar procedeul îl socotim ca izvor de un anume, ciudat și chiar straniu farmec.

Alteori expresiile sunt de aspră, focoasă dar splendidă cristalizare poetică:

Pită, sare nu-mi puneți pe tavă,
De-ale vieții-s plin eu prisosință.
Mi-a rămas o singură dorință,
Una numai: cupa cu otravă.

Metoda expresiei poate fi socotită ca decurgând din izvorul de aur al poeziei argheziene și totuși e aici o notă adeleană, bruscată, mai necioplită, cu scăpărări de cremene carpatină, care individualizează pe Mihai Beniuc, deosebindu-l în același timp și de Aron Cotruș, a cărui euritmie e de cu totul altă natură.

Elementele naturii au, în opera poetică a lui Beniuc, o funcție cu totul aparte și anume, cum spuneam mai demult, de a ține relațiuni osmotice cu poezia însăși. S'ar părea, la început, că acest fel de a spune lucrurile e pe măsura oricărei poezii. Să comparăm însă două moduri de poezie, opuse între ele și indiferente față de Beniuc. Aceste două moduri sunt: viziunea poetică a lui Mallarmé și cea a lui Pieter Breughel. Între poezie și elementele naturii, la Mallarmé, există un contact pur cerebral, caracterizat

prin abile conjuncturi spirituale. Și ca exemplu, iată aceste trei strofe din poemul „Les Fleurs” :

Des avalanches d'or du vieil azur, au jour
Premier et de la neige éternelle des astres
Jadis tu détachas les grands calices pour
La terre jeune encore et vierge de désastres.

Le glaieul fauve, avec les cygnes au col fin,
Et ce divin laurier des âmes exilées,
Vermeil comme le pur orteil du séraphin
Que rougit la pudeur des aurores foulées.

L'hyacinthe, le myrte à l'adorable éclair
Et, pareille à la chair de la femme, la rose
Cruelle, Hérodiade en fleur du jardin clair,
Celle qu'un sang farouche et radieux arrose !

Iar în ce privește relația dintre elementele naturii și poezie la Breughel, ajungem foarte ușor la constatarea unui raport contrapunctiv între imagini și culori, pe de o parte, și poezie, pe de alta. De acolo provine intensă tensiune spirituală, la Breughel, din acel joc de relații contrapunctive, în care poezia e într-o mișcare de ordin foarte înalt, dacă nu abstract dar în orice caz aproape matematic.

Nu vom merge mai departe, deși am putea urmări, pe aceeași linie, voluptățile spirituale la Baudelaire sau spiritul reflectat sensual la Arghezi. Credem că punctul nostru de vedere a fost îndeajuns de fixat.

Și pentru că vom reproduce câteva versuri din Mihai Beniuc, să spunem că osmoza dintre elementele naturii și poezie are aici o funcție ce depășește un foarte comun panteism, chiar atunci când fenomenul e mai puțin sesizabil :

În trupul livezii macii visează.
Mi-e sufletul în soarele de-amiază
Pe holde risipit ca vântul cald.

sau :

Mătasea broaștei a crescut pe tău
De nu se mai zărește 'n unde cerul,
Prin sâlhele părerilor de rău
Trecutul pare 'ntunecat ca fierul.

Și acum să trecem la patosul original în poezia lui Beniuc. Din ce constă el? Noi îl socotim ca o prezență atât în virtuțile cântecului, cât și în greutățile specifice ale expresiei, precum și în sensurile de evoluție ale spiritului.

Prin patos vom înțelege, însă, nu un retorism desuet și înălțat pe probleme catalige, ci acel element al poeziei, de origine mai obscură, imanent versului și prin aceasta original, care, pornit dintr'un impuls cerebral, imprimă contemplației artistice modul intensității de poezie.

Patosul original, ca prelungire a cântecului, deschide perspectivele în poezie pentru muzica de sensualitate cosmică. Imaginea se rupe de cuvinte, ea însăși dispăre și rămâne numai văslitul etern al muzicii care obsedează.

Tineretea mea,
Ah ! tu sanie
Pe cărări de nea
Și pierzanie !

Strofa de mai sus cunoaște acele prelungiri ale cântecului, provenite din perspectivele suprainmaginare ale patosului.

Iată însă modele de altă natură :

Laptele tristeții se revarsă
Din blșug pe liricul meu fel

sau :

Munții cățeluși flămânzi,
Sug din țățele de-azur
Pe când stoluri, norii blânzi
Sboară leneși împrejur

sau :

Stăm în beznă ca 'ntr'o cușcă
Lâng' un muc de lumânare

sau :

Pisica neagră 'n fiecare seară
Din blidul zilei laptele ni-l sugă.

Aceste exemple au stăruit asupra unei specifice greutăți a expresiei, care, oricât s'ar vorbi de intensitatea lor poetică, rămân totuși admirabile realizări ale patosului, de natură a răsturna întreaga construcție a viziunii noastre.

Dar am spus că există și un patos original, ce își trage rădăcinile din sensul de evoluție a spiritului. Calea spre interior, atât de frecventată de un Valéry și realizată în jocurile secunde ale poeziei lui Ion Barbu, acea cale străbătută cu uimitor elan de George Enescu în unica „Sută sătească”, află loc și în opera lui Beniuc. Dar calea interioară nu constă pur și simplu din scrutarea tragică a propriei inteligențe artistice; ea cunoaște ades forma unui subtil peisaj interior, pe o linie de dragul ei, cu undulații și lumini care se sting la fiecare pas. „Cântecul despre melc” al lui Beniuc trebuie privit sub acest unghi :

Arând cu talpa trudnic coasta vremii,
Sub zarea lui mioapă 'n coarne moi,
El taie drum încet decis prin foi,
Precum poetu 'n aurul poemii.

— Ce s'a 'ntâmplat în lume de-și ascunse
Făptura de moluscă 'n var spirală ?
Mult cumpănit ies coarne la iveală
Isconditor în spațiu iar impunse.

Un veac, și a trecut cu greu hotarul
Crestat în ghimpi al unei late frunze.
În față șes, cu ierbi, de om netunse,
Dar cale nu-i. O 'ncepe el, drumarul.

Și urma de argint e după el.
Acestui melc aș vrea să fiu la fel

sau, la fel de puternic, poemul „Tentativă” :

Prin aceste păduri toropite de vis
Ecouri străvechi, aievea sau în minte,
Nou re'nviau pierdutul paradis
Trecut ușor prin timp invers 'nainte.

Rugă de lumină fără glas
Una câte una brândușile plâpânde.
Apele limpezi nu conteneau să cânte —
Numai stâncile ursuze tot surde au rămas...

Acolo totuși murmurul mărunț
Rar drum în țara visului trădează !
— O, zâna mea, deschide să pătrund !

Și am strigat de trei ori semn de vrajă.
Ci stâncile domol cioplite sterice
Adânc tăceau sub mușchiul de 'ntuneric.

İspitiți de false lumini ale obscurului, unii ar compara aceste versuri cu poezia lui Ion Barbu. Dacă e același

fenomen de scurgere lăuntrică, poezia lui Beniuc nu are totuși nimic de sfac cu alambicul cerebral, sterp pentru viziunile nemărginite ale metaforei. Când un poet se deosebește de altul în individualitate proprie, acest act se produce nu în tehnica poeziei și a gândirii, ci în însăși esența din veac dată geniului său creator.

Pentru a încheia această incursiune de poezie, vom mai considera încă un aspect al operei lui Mihai Beniuc.

După atâtea peregrinări, de esență pur citadină, în apele amorului, în oglinzile misterului poetic acceptat cu luciditate, după trăirea poeziei în prelungirea demonică a elementelor naturii, urmează fatala Reintoarcere la geografia originară, de unde destinul a purces spre lume. E coborîrea plină de melancolie din culmile saturate ale poeziei. Și pentru că această coborîre poetul nu o poate încerca decât tot prin poezie, avem:

Nainte de-a muri mai vreau să văd

Cum înfloresc la Șebiș cireșii primăvara.

Nimic mai caracteristic pentru Beniuc decât frăgezimea viziunii din cel de al doilea vers, care urmează imediat unei considerații funebre.

Așa dar, pentru Intoarcerea culminată sub semnul Morții, expresia rămâne neschimbat de fragedă, ba chiar strania relație îi dă o și mai mare potențialitate de frângere a mișmelor naturale. Imaginea ascunde prospețimile rare ale modului românesc și e de remarcat aici faptul că poezia română are un loc unic în cultura europeană, tocmai prin această calitate de a fi turnat frăgezimile vârstei sale în tiparele desăvârșite, chiar ale alambicului cerebral, de importanță franceză.

Poezia Intoarcerii, la Beniuc, e însă extrem de simplă, când însuși gândul nu mai reflectă decât suvenirul trăit ca atare:

Am venit iarăși la voi,

Mi se făcuse dor de Șebiș,

De apa sonoră și limpede a Desnei,

De culmile cu păduri ale Dealului Mare,

— Deacolo voiam să ating în copilărie cerul cu mâna.

După aceste purități clasice urmează reminiscențe din Goga, de felul acestora, asimilate însă perfect unui mod propriu de expresie:

Voi ce priviți așa de ciudat la mine?

Nici voi nu mă cunoașteți?

Ori nu mă mai socotiți de-al vostru

sau:

Nu-ți mai face-atâtea gânduri, mamă,

Visurile 'nșeală nu-s de tot pierdut.

Mi se năzare satul de departe,

Curând, curând voi merge să vă văd.

O confesiune la fel de simplă revelează motivul întârzierii pe meleagurile înstrăinate:

Pe unii-i poartă stelele fără noroc

Pe toate drumurile vieții.

Și eu sunt unul de-acela.

Rătăcesc ca un câine fără stăpân

Vieața 'n lung și lat.

Dar nu port pe grumaz urmele lanțului.

Aș rupe cu dinții cătușele de pe mâini

Ori mi-aș mușca mâinile

Lăsându-le 'n cătușele dușmanilor:

Libertate, libertate,

Pentru tine...

Dar Intoarcerea aceasta devine o adevărată Intoarcere la Ardeal și aici trebuie remarcat fenomenul poeziei ardelenene, de a ști totdeauna, mai de vreme sau mai târziu, să revină la matca de unde izvoarele creației au pornit. Și cum Ardealul e prin definiție, atât pe plan de cultură cât și pe cel politic, culminația spiritului eroic românesc, nu se puteau realiza în acest drum decât versuri da asemenea greutate:

Aicea printre Ardeleni mă simt acasă.

În fiecare văd un nepot de-al lui Horia, de-al lui Iancu.

Ah! ce s'or mișca 'ntr'o bună zi Munții Apuseni,

Ce s'or urni din loc ca urieșii!

IOAN NEGOIȚESCU

Cronica plastică

Laurențiu Moldovan

La începutul primăverii acesteia ne-a părăsit, trecând în lumea celor vecinice, profesorul și pictorul Laurențiu Moldovan, cunoscut mai ales din linoleumurile pe care le publicau câteva reviste de frumoasă ținută românească. Plecarea lui dintre noi nu este un fapt peste care se poate trece cu ușurință: a fost o rupere dureroasă iar pentru arta românească din Ardeal, o pierdere care se va simți din plin.

Nu iubim superlativele ci căutăm din contră termenul cel mai potrivit realității. Despre Moldovan însă suntem obligați să afirmăm că a fost un om rar. Și un artist rar. Un prețios talent, o inimă bună, o perfectă ținută morală în viață, făuriau din Laurențiu Moldovan o figură atât de armonioasă încât poate fi considerat model demn de imitat.

N'avem cuvinte să elogiem mai mult această armonie interioară și exterioară atât de prețioasă la un om, pe care domeniul său de activitate îl obligă să se adreseze societății omenești și s'o influențeze direct sau indirect.

În cele câteva rânduri care urmează am vrea să evidențiem tocmai unitatea, strălucit realizată în L. Moldovan, a unui om întreg și a operei sale.

Fiu de preot ardelen, cât de dureros trebuie să fi fost pentru el să schimbe teologia (după ce urmase anul I), cu școala de arte frumoase, pentru a lăsa curs liber talentului ce-l năpădea. N'a uitat însă niciodată că-i este dator și bisericii cu tributul creației sale. Asta să fie explicația dedicării lui exclusive picturii bisericești? Sau este aici și o atitudine pe care a înțeles s'o ia — și să și-o mențină — în fața vieții? Căci nu e tot una să-ți pui talentul în slujba unei credințe sau să-l pui la licitație pentru a satisface cerințele primare ale unei lumi în descompunere! Nu s'a făcut preot ca să petreacă Duminecile în biserică, dar și-a întrebunțat, în schimb, tot timpul liber, toate vacanțele mari și mici pentru a împodobi bisericile cu sfinții ce oglindesc pe fețele lor ceva din dragostea cu care știa L. Moldovan să inconjoare orice făptură sau obiect de care se lega sufletește.

Se poate vorbi într'adevăr la el despre foarte strânse legături sufletești cu tot ceea ce îl inconjura și-l preocupa. Un obiect de gospodărie, o jucărie de copil, lucrute cu minuțiozitate de mâna lui nervoasă, un tablou, căsuța cu

pomii și grădina lui, familia, prietenii și elevii lui — toate acestea erau dăruite cu întreaga lui dragoste, își găseau un loc larg în sufletul lui. Avea o inimă de copil cu tot ce poate însemna mai bine acest lucru. Și, fără să fie un vișător, fără să prețuiască cele pământești, L. Moldovan era un ireductibil optimist, cu toate încercările și decepțiile ce-i înfruntau optimismul său structural.

Pentru el toți oamenii erau prin definiție buni, toți puteau să-i fie prieteni și e printre rarele ființe omenești care au câștigat sufletele unora care n'au apreciat până atunci niciodată legăturile de prietenie. Povestesc colegii lui dela liceul din Sibiu, cu câtă ardoare se ostenea să închege între profesorii dela liceu legături sociale durabile, așa cum reușise să facă la liceul din Deva de unde venise. Și cât îl durea că nu reușește! Optimismul însă nu l-a părăsit niciodată. Nici în momentele tragice când a ajuns pe masa de operație. Avea încredere absolută în doctori. A închis ochii nădăjduind că-i va deschide din nou, salvat fiind în ultimul moment de știința medicală.

Toată bunătatea și seninătatea aceasta, toată dragostea lui de bine și frumos, optimismul sănătos și constructiv — toate acestea se oglindesc în opera lui. Dacă ni s'ar cere să catalogăm activitatea lui L. Moldovan, am desprinde ușor următoarele compartimente: activitatea didactică, pictura bisericească, pictura în ulei și gravura în linoleum. Nu putem să ne oprim asupra fiecărui domeniu în parte așa cum ar trebui. Suntem siguri că acest lucru se va face la timpul său. Deși cercetarea picturii bisericești a lui Laurențiu Moldovan va întâmpina dureroase greutăți. Cea mai frumoasă biserică și cea mai recent pictată de el — biserica din Praid — a rămas să fie — poate — dărmată de Unguri, cum au făcut cu atâtea biserici ortodoxe! Nici nu e

intenția noastră să analizăm opera lui. Ne mulțumim doar să arătăm că, în toate domeniile unde se evidențiază talentul său, Laurențiu Moldovan se situează, temperamental și voit, în granița dintre arta clasică și cea modernă, în înțelesul că întrebuițează tot ce-i poate imprumuta viziunea curajoasă, explozia de talent și tehnica modernă, pentru a înfrumuseța, pentru a da un *stil* — a stiliza, cum îi plăcea lui să spună — fondul clasic pe care-l respecta ca pe ceva ce va înfrunta veacurile.

Personalitatea lui artistică n'ar fi complet conturată dacă n'am adăuga că în școală reușea să stimuleze la maximum înmuguririle de talent din elevii lui, deprinzându-i mai cu seamă să-și pună jocul capricios al fanteziei lor în slujba desenului decorativ. Aici viziunea, chiar când e prea îndrăzneță, nu supără. Dimpotrivă: desenul în culori stropite, încălecarea și alternarea bruscă a contrastelor și a nuanțelor, amestecul uneori disonant al motivelor în același desen, dalta mânăuită liber în suprafața linoleului, dau efecte rare în desenul decorativ (copertă, afiș, reclamă, chenar etc.). El este poate o exteriorizare a multiplelor semne de întrebare ce împânzesc mintea și sufletul omului sbuciumat de după războiul mondial!

A merge însă până acolo încât să pui toate acestea într-o „capodoperă” pretențioasă expusă la saloane mai mult sau mai puțin oficiale, este un pas de neiertat pe care Laurențiu Moldovan nu și-a permis să-l facă. De aceea pictura și gravura lui vor fi înțelese și apreciate și de cei ce ne vor urma.

Penelul lui vibrant și dalta mânăuită cu temperament în linoleum, vor lipsi mult Sibiului, Ardealului și, în genere, artei românești.

N. ARDELEANU

Memoriile lui Timotei Cipariu

Printre însemnările de tot felul, rămase dela Timotei Cipariu și păstrate în Biblioteca Centrală din Blaj, d-l Ștefan Manciulea a găsit câteva fragmente cu caracter autobiografic, pe care le-a publicat de curând în revista dela Blaj „Cultura Creștină” și în extras.¹⁾ Descoperirea este de-a dreptul surprinzătoare, nu numai prin datele cuprinse în aceste fragmente, care nu sunt deloc lipsite de interes, cât și prin însuși faptul existenței lor, mărturisind un gând și o preocupare a lui Cipariu nebănuite până acum.

Fragmentul cel mai mare, care constituie un început, datează din toamna anului 1855.²⁾ La data aceea marele cărturar avea cincizeci de ani impliniți, aflându-se la apogeul vieții sale. Deplin conștient de valoarea străduințelor vieții sale, precum și de momentul de evoluție pe care-l trăia neamul său, Cipariu începe să-și scrie deci memoriile. Căci dela început trebuie să constatăm că, în intenția sa și în realizarea acestei intenții, caracterul de „autobiografie” este depășit, Cipariu năzuind să scrie adevărate memorii. Lucrul acesta reiese de altfel limpede din întâia frază a textului: „De mult mi-am fost propus să încep a scrie o specie de memorii din viața mea, și din cele ce am ajuns și cunoscut eu” (pag. 4).

În același text de început, cum e și firesc, el precizează și motivele suferințelor care l-au determinat să între-

1) Șt. Manciulea: *Timotei Cipariu — Început de autobiografie*. Retipărire din „Cultura Creștină”. Tip. Seminarului, Blaj.

2) În text e greșit cules anul 1885.

prindă această lucrare. Unul dintre ele este de natură sentimentală, dorința lui de a dăinui în veac în amintirea poporului său, care-i este atât de drag: „de va merita a fi consultată când și când, spune el, mă voi vedea nu de tot a fi mort și după moarte-mi, ci sufletul meu încă va via întru acest popor, pe care Providența mi l-a asemnat ca să-mi fie pe pământ părinte și frățietate, și de care nici după moarte-mi nu voi uita a mă despărți”. Al doilea motiv este și mai vrednic de reținut, căci el conține o apreciere integrală a valorii memoriilor în complexul faptelor de cultură, precum și un prețios indemn: „ca să dau, de se poate, oareșcare impuls conaționalilor mei la asemenea scrieri originale, a căror preț la toată întâmplarea pentru istoria și literatura popoarelor este prea însemnat”. În seria bogată a faptelor cu care năzuia să-și servească Cipariu neamul, trebuie să înscrim deci și pe aceea de promotor al genului memorialistic, cu toate că gândul n'a fost realizat pe deplin.

Dar interesul capitolului introductiv al memoriilor lui Cipariu nu se mărginește la aceste declarații de ordin principial. În întregime, acest capitol este un mic studiu de filosofie culturală, cu aplicații la realitățile românești. Sentimentul național, care este implicat în fiecare lucrare din această perioadă de renaștere, se simte din fiecare frază, alternând cu conștiința latinității, o altă idee forță a vremii. În această privință, textul publicat de d-l Manciulea este binevenit și pentru învierea imaginii lui Timotei Cipariu,

cunoscut astăzi mai mult ca filolog, deci ca omul unor preocupări aride și al erudiției, precum și prin prisma deformatoare a criticii junimiste — critică îndreptățită în fond, dar prea globală și exagerată.

Cipariu dorește o înălțare a poporului său prin cultură. Această înălțare este necesară în rândul întâi pentru valorificarea virtuților noastre etnice, de proveniență latină. Dar ea devine un imperativ categoric și din cauza vecinătății noastre cu anumite popoare care, fără să aibă o origine nobilă ca noi, se află totuși în prezent pe o treaptă culturală mai ridicată. Cipariu nu numește aceste popoare, dar e ușor de înțeles la cine se gândește el, având în vedere mai cu seamă tonul sentimental al pasajului în care se găsește această idee: „Căci, spune el, când cuget la trista soartă a acestui popor, rupe-mi-se inima văzând cât de înapoi a rămas după alte popoare, cari, dacă suntem romani, cum cred, ne sunt spre rușinare, ele mai înainte barbare, iar acum noi înșii devenind barbari pe lăndă dănele”.

Există un alt pasaj de această natură, care, prin vehemența tonului, ne aduce aminte de apostrofa celebră a lui Gheorghe Lazăr, când vorbea de originea noastră română. Il reproducem în întregime, pentru că el merită să fie răspândit.

„Nu e de mirare dară că numele de Roman se face de rușine în părțile noastre, și toți câți venim la cunoștința de ceva superioritate în sine, spăimântându-se de impilarea noastră, își acoperiră fețele și alergară mâncând pământul să se afunde între Sârbi, Unguri, Greci, încă și Tătari, numai să nu le zică cineva că-s Români. Sturzeștii umblau cu capul rupt să se incuscrească cu familia ungu-rească Thurzo, numai mai ieri-alaltăieri; Demetriu Cantemir, cu toate că era nu preainvățat și fenomen rar de științe pe atunci între Români, mai voi¹⁾ a-și deduce originea familiei dela Chan-tătarul, decât a se ținea de Român...” In sprijinul admonestării sale invocă apoi și opinii ale străinătății despre noi, opinii din ce în ce mai numeroase pe vremea aceea. Într-adevăr ne aflăm în epoca imediat următoare după revoluția dela 1848, moment istoric în care cunoștințele despre poporul român s'au răspândit în Europa apuseană ca într'o jumătate de veac. Cipariu continuă deci, făcând aluzie probabil la cunoscutele lucrări despre Români ale lui Michelet și Quinet: „Literații Europei încep a recunoaște că limba ne e în fundament română, ci oarecum se infioară căutând la starea noastră, și nu cutează a ne recunoaște că suntem Romani, decât cu gura ruptă. Nu e cu puțință, zic ei, au cel puțin cugetă în sineși, să fie aceștia oameni romani! Care sunt romani se cunosc de pe fapte: Italii, Spanii, Franco-galii, — dar aceștia unde le sunt faptele demne de acest nume? Neîndoit că acești oameni au fost numai șerbii Romanilor, și le-au furat numele și limba. — Ce să răspundem la acestea, Români mei? E timpul ca să cugetăm de aceste, almentrea să știți că, de vom rămânea tot așa, nepoții noștri de rușine se vor face orice, încă și Turci” (pag. 6—7).

Cipariu are și metoda potrivită pentru a ieși din acest impas. Metoda aceasta nu a inventat-o el, bineînțeles, și cu toate că, în aspect global, ea este astăzi perimată, trebuie să nu pierdem din vedere că ea are în sprijinul ei și celebre concepții sociologice. Anume Cipariu recomandă dobândirea valorilor culturale prin imitația valorilor similare ale popoarelor mai înaintate în cultură. „Când omul e din

natură imitator, constată el, cum se poate de numai noi nu voim să ne ridicăm macar a imita? A imita, zic, cele bune, inimoase, deșteptătoare de simț nobil și bărbătesc, nu de lucruri vane și inani (sic), că acestea nu cultivază nici înalță, ci demoralizează, enervează și corump” (pag. 4—5).

În ce privește modelele de imitat, ele „ne stau înainte cu sumă, nouă și vechi, numai să știm alege”. În acest loc face o schiță a evoluției culturii, plecând dela antichitatea greco-romană, trecând prin perioada eleno-creștină a Constantinopolului¹⁾ și a Renașterii, spre a ajunge la perioada modernă. În treacăt subliniază valoarea imitației în perioada de Renaștere, care constituie o etapă fundamentală a culturii moderne, iar perioada modernă o privește cu mult optimism, deși în câmpul observației sale nu intră decât popoarele mediteraniene: „Popoarele române mai nouă, Italii, Spanii și Franco-galii ereziră spiritul Greciei, și printr'insele acest spirit de cultură, nobilitat prin spiritul creștinătății, începu a se răspândi în toată lumea, a naște noua cultură de astăzi, a păși cu pași gigantici spre o cultură care vrea să rivalizeze cu cultura a toată lumea veche, câtă a fost oarecând, și încă a o lăsa departe înapoi” (p. 6).

Apoi din nou biciuirea severă — poate prea severă chiar — a somnolenței noastre și a lipsei faptelor mari de cultură și de civilizație: „Nici științe, nici arte la noi nu înflorească, nici comerțul sau economia, nici talente de stat sau de arme, nici școale, nici scriitori de celebritate la noi Români nu se află. În România²⁾ un Colegiu, în Moldova o Academie, în celealalte părți românești câte un biet gimnaziu sărac, flămând ca vai de el. Suntem noi Romani?”

* * *

În partea de memorii propriu zisă găsim mai întâi numeroase date genealogice. Pe larg sunt arătați strămoșii lui din partea tatălui, printre care unul moldovean de origine, din Piatra, apoi strămoșii din partea mamei. La tot pasul se întâlnesc însă și date de interes general, istoric sau cultural. Tatăl său era dintr'o familie de preoți, ctitori de biserică și de bibliotecă familiară. „Tată-meu își procurase și o *Alexandrie*, din carea eu ceteam în pruncie înaintea oamenilor din sat, care se adunau la noi de beam vin, cât se mira satul cum știu merge pre carte” (pag. 9). Sunt indicate și familiile inrudite, din partea tatălui familia Aaron de exemplu, iar din partea mamei familia Trifu, din care se trage Titu Maiorescu.

Descriind casa părintească și vieța din căminul părintesc, strecoară date de interes etnografic și folcloristic. Cu oarecare umor povestește stăruința părinților lui de a-l însura de tânăr, care stăruință dacă ar fi reușit, poate ar fi dat alt curs vieții sale. „Fatalitatea” însă a fost consecvent potrivnică acestui gând: trei încercări au fost ratate, trei logodnice în perspectivă pierdute. Și conchide Cipariu: „după atâtea catastrofe cine să mai cugete la însurat?”

Deosebit de interesante sunt amănun tele privitoare la aptitudinile intelectuale și aplicarea spre carte a lui Cipariu. Primele lecturi l-au impresionat profund și l-au îndepărtat de ușurința și naivitățile copilăriei, dându-i un aer de pre-coce seriozitate și cuminenție. „Când mă duse mama mai întâi la școală în Blaj, veniram amândoi tot vorbind vorbe înțelepte și sfinte precum mi se pare, așa cât maică-mea pre drum, suind pre valea Borșului, îmi zise: O, dragul mamei, cine-mi va mai vorbi vorbe ca a tale după ce te duci la Blaj?” (pag. 27). Lectura a fost de fapt o adevă-

1) Bizanțului.

2) Muntenia.

1) Prefeță.

rată pasiune pentru tânărul Timotei. El mai avea o mare ușurință la memorizare, precum și mult talent la învățarea limbilor, după cum se știe.

Același interes îl au apoi informațiile — de altfel sporadice, incidentale — cu privire la studiile lingvistice, preocuparea de căpetenie a vieții sale. Din această parte vom desprinde iarăși un pasaj, care are o valoare documentară, obiectivă, dublată de alta de natură sentimentală:

„Aceste fură începuturile studiului asupra limbii românești, iar de atunci încoace, în decursul a mai bine de 30 de ani, Doamne Dumnezeule! câte ostenele, câte spese, câte călătorii făcui numai și numai întru interesul limbii și istoriei naționale. Carea limbă romană e carea eu să nu o fi studiat de atunci încoace? Care carte românească veche nu o am cumpărat, parcurs și extras? Este vreun autor clasic care eu să nu-l fi les¹⁾ cu peana a mână, anotând ceea ce ar putea ajuta la cunoștința limbii românești? Este vreun op care tratează despre vreo limbă romană, încât despre începutul și istoria ei, carea pre cât mi-a fost cunoscută să nu o fi cercetat, les și de s'a putut încă și cumpărat? Care român privat cu mijloace așa puține ș'a adunat bibliotecă cum a fost cea pierită a mea, și cum este cea de acum? Cine a sacrificat atâția bani spre scopul literar

din puțina sa avere? Cine ș'a stricat ochii, cine ș'a dărăpănat sănătatea ca mine, studiind ziua-noaptea, scriind și copiind? Cât m'am făcut schelet nu om, de nu mi-a tîgnit nici de mâncare, nici de beutură, nici de somn, ș'am îmbătrănit înainte de timp mai mult decât cei de o etate cu mine, cât astăzi sunt umbră nu om, de nu-mi suferă nici mâncare nici beutură, nici pot dormi, nici pot umbla, și mi-am scurtat viața scriind și copiind, tot întru interesul literaturii românești.

Cei ce mă cunosc știu cum că dela începutul cărării mele în studiul literar, n'a fost aceea idee literară care să nu o fi imbrățișat, să nu o fi ajutat cu scrisul și cu cuvântul. Mărturisească G. Barițiu, care e cel mai vechiu dintre aceia pe cari i-am îmbărbătat și ajutat, mărturisească consoții mei în profesură, mărturisească preoții și alte persoane cari au fost discipolii mei, mărturisească toți câți au vorbit cu mine, de nu le-am vorbit eu tot cu entuziasm despre literatura română" (pag. 38—39).

Deși necomplete, e neîndoios că adevărata biografie a lui Timotei Cipariu nu se va putea scrie fără utilizarea străuitoare a datelor cuprinse în aceste memorii.

OLIMPIU BOITOȘ

INSEMĂNĂRI ȘI RECENZII

Pe margini de cărți iubite

Credem că vom lărgi hotarele binelui printr'o ordine lumească mai armonică și ne-am aruncat, toți, într'o luptă care nu-i lipsită de măreție, fără îndoială, dar care cere atâtea sacrificii încât te infioară.

Gălgăie veninul în lume ca o apă murdară revărsată. Și se aruncă toți în valuri, cu dispreț de moarte și de ocară. E o înclăștare apocaliptică în care se simte participarea stihurilor răzvrătite.

Cine va zice: „Să fie lumină!” — și lumină să se facă?...

Dar peste toată vraștea lumii de azi, mai sunt priviri ce lunecă în spre tărâmul de vis al Cenușeresei Poezii. Mai caută, unii ochi, luminișurile de raiu aduse aci, jos, de aceia dintre noi în cari stropul de Dumnezeire a crescut și rodit.

Ne-au rămas în aceste pajiști cu soare și pace, toate rădăcinile și avem uneori impresia că florile viitoare, ale tuturor străduințelor, suferințelor și umilințelor noastre, vor apărea, într'un chip ciudat, pe rădăcini...

Și ne-au mai rămas acolo părinții noștri sufletești, altarele și preoții Poeziei — toți Ioan-Botezătorii cu harul divin al artei.

Nu i-am uitat. Nici măcar nu ne-am despărțit de ei. Inșă datoriile omului în viață sunt multe și felurite. Și grele. Iar omul trebuie să le facă față tuturor, bărbătește.

Am schimbat cândva „sapa'n condei și brazda'n călimară”. Ce suntem noi de vină că azi ni se impun alte uneelte și altă perspectivă?...

Intr'o recentă clipă de răgaz, am început, într'o seară, să recitesc versuri de Tudor Arghezi... Și am citit versurile, și am trecut, nesățios, la acea proză de nefirească frumusețe adunată în cărți și apoi am răsfoit paginile de reviste în care condeiul de aur al acestui vrăjitor a încrustat

1) Cetit.

minuni cum numai Dumnezeu realizează, în unele feerii de iarnă.

Sunt pagini în care marele meșter al cuvintelor potrivite te face să simți pe Dumnezeu amestecat cu slovele și pe tine însuși inundat de Divinitate. Și este, la acest uriaș, o atență preocupare de lucrurile mici, de frumusețile nebăgate în seamă; o privire de ochiu multiplu... Nimic nu-i scapă. Fața luminoasă și fața hădă a lumii este observată în toate amănunțele. Găsește atâtea bogății în cele mai mărunte vietăți, încât, înfățișându-ți-le, el îți apare ca un nou Creator...

Tudor Arghezi este un scriitor hulit de mulți, dar admirat și iubit de și mai mulți. Celor care nu-l iubesc nu am să le spun nimic, acum, aici; pentru cei ce-l iubesc însă, așa avea un cuvânt de rostit: De ce nu au totdeauna curajul dragostei lor? De ce sunt, uneori, lași? (Curajul dragostei tale... E un întreg principiu de viață!)

Mărturisesc sincer că nu mă gândesc la nimeni, special. Mă întreb doar, așa, fiindcă dela o vreme mi se pare că se vorbește tot mai puțin de genialul scriitor, despre care nu așa vrea să se spună, odată, că a trăit printre noi și nu l-am cunoscut...

Personal, regret adesea că nu sunt doar un cititor; că m'am apropiat de el ca scriitor, deși n'am vrut să amestec admirația și dragostea ce-i port, cu apucăturile mele de modest scriitor. Am impresia că este aici ceva care incurcă lucrurile, în dauna mea. N'as vrea să știe că scriu, fiindcă pentru un talent oarecare el nu poate avea decât îngăduințe și manifestări politicoase. Aș vrea să mă știe doar un cititor pasionat și un priceput căutător de comori literare. Un căutător care nu va găsi totuși niciodată toate nestimatele și mărgăritarele pe care el continuă să le semene pe ogorul literelor.

Tudor Arghezi e mai fecund și mai tânăr decât noi, deși a trecut de 60 de ani. E și acesta un lucru ce, adăugat la genialitatea lui, face pe unii dintre noi să nu-l poată suferi.

Vremea însă va șterge urile noastre și va înălța în lumină realizările sale — alături și în concurență cu cele ale lui Dumnezeu. *Gherghinescu Vania*

Unitatea de neam în istoria literaturii române

În editura „Cartea Românească” a apărut, în condiții tehnice frumoase, o istorie a literaturii române de d-l Prof. D. Murărașu. S'a simțit de mult nevoia unei astfel de lucrări, care să sistematizeze diferitele curente, epoci și grupări literare, să le cuprindă în priviri sintetice, creând oarecare ordine în disordinea existentă. Spre deosebire de critica literară, istoria literaturii trebuie să îmbrățișeze ansamblul, să stabilească legături între perioade, să se supună factorului determinant: timpul. Rostul ei este să te orienteze, depășind cadrele înguste ale opiniei critice și apropiindu-te de tainița adevărului.

S'au mai scris și alte istorii ale literaturii române — puține ce e drept — unele de valoare inegală, altele merituoase. Lucrarea d-lui D. Murărașu este unică în felul ei, deoarece privește fenomenul literar dela noi cu alți ochi decât înaintașii. Axa în jurul căreia gravitează întreaga desfășurare, împreună cu simpatiile autorului, e M. Eminescu. Iată cum caracterizează el literatura noastră în funcție de această apariție: „Literatura română este reprezentată prin câțiva scriitori de neindolnică genialitate; spiritualitatea românească nu se recunoaște însă în niciunul din ei în mod complet. Fiecare are un fel artistic de a înfățișa viața neamului nostru, dar cultul cel mai adânc nu se îndreaptă spre niciunul, ci e rezervat lui Eminescu. Aceasta înseamnă că unitatea vieții noastre spirituale nu s'a putut face pe baza unei formule literare, ci pe aceea a unei personalități care este pentru noi o sinteză de viață, de gândire, de simțire și de ideal artistic”.

Grăvitând spre acest ideal eminescian, toate epocile se strâng în jurul piscului ce le patronează. Inceputul îl constituie literatura religioasă, istoriografia, cărțile populare etc., pe care d-l D. Murărașu le pecetluiește cu eticheta: „Epoca unității de neam prin ortodoxie”. O altă epocă este aceea „a unității de neam prin limbă”, care începe cu Matei Basarab și Vasile Lupu, Brâncoveanu, Cantemir. A treia epocă, „a unității de neam prin conștiință”, cuprinde încheierea crezului latin din Transilvania, înnoirea literaturii prin influență apuseană și prin naționalizarea inspirației. Ultima este „epoca formării idealului artistic”.

Criteriul dela care pornește deci d-l D. Murărașu este acela al unității de neam. *Flamura lui a fecundat conștiințele și a recoltat produse bogate pe ogorul sensibilității. Conștient sau inconștient, acest ideal s'a realizat treptat în istoria literaturii noastre, închegând spiritele într'o unitate din ce în ce mai consistentă. Linia noastră de orientare trebuie să fie acest naționalism. „Formele literare și tehnica se pot imprumuta, fondul însă trebuie să aibă nota noastră specifică. Eminescu a înțeles că legea originalității este adâncirea gândirii și simțirii românești. El a cercetat temeinic neamul nostru în hotarele lui firești, și-a asimilat cu pasiune cultura națională în toate formele, a deschis larg sufletul către marea literatură și filosofie universală. Astăzi ne regăsim în Eminescu prin gândurile și aspirațiile noastre ca neam”. În acest chip d-l D. Murărașu ne indică ca simbol pe marele nostru poet, în jurul căruia avem datorită de a strânge rânduile și a porni la luptă național-literară întru realizarea unității pierdute. Ca un suflu ce crește necontenit, din ungherele pravilelor, manuscriselor vechi, junimism,*

sămănătorism, autohtonism, conștiința națională se înfiripează, crește și devine avalanșă, gata să se rostogolească. Literatura a fost terenul propice al acestei dezvoltări și ea a alimentat mai târziu ideile și faptele.

Arta este expresia vieții unui neam. Eminescu spune: „Nicio literatură puternică nu poate exista decât întemeindu-se pe o bază largă pe geniul național”. Și mai departe: „Firea națiunii singură are dreptul de a hotări direcția vieții publice și culturale, puterile lăuntrice singure trebuiesc ascultate ca țara să-și îndeplinească menirea. Sau țara aceasta să fie românească, sau nici nu merită să fie”.

Astfel definește marele nostru poet crezul său artistic naționalist. Noi în vremurile triste pe care le trăim, ne dăm din ce în ce mai mult seama de dreptatea acestor cuvinte, și nu ne rămâne altceva de făcut decât să le înfăptuim.

Ionel Neamțu

Gândul sugrumat...

Sub acest titlu sugestiv și greu de înțelesuri, d-l Nichifor Crainic, actualul îndrumător al propagandei naționale, ne dă sfaturi de îmbărbătare și de încredere în ultimul număr al totdeauna minunate-i sale „Gândiri”. Iată ce ne spune:

„În partea de țară, unde s'au născut George Coșbuc și Liviu Rebreanu, unde a lucrat Iosif Vulcan și unde doarme, sus pe deal, Octavian Goga, gândul românesc e astăzi sugrumat. O singură gazetută zilnică iese la Cluj, vehicul fără voie, în graiu românesc, al unui material impus și ostil neamului nostru; o singură foaie săptămânală iese pe la Bistrița sau Năsăud; o singură revistă lunară, *Viața Ilustrată*, a episcopului Nicolae Colan, devenită de curiozități anodine și de articole cu totul inocente. De groază, în fața năvalei din toamna trecută, intelectualii din orașe și sate, liber-profesioniști, profesori, învățători și preoți, s'au retras încoace, lăsând în urmă un trup de țară ras de cărturărimă de parcă n'ar fi fost.

Nu știu dacă e cazul să osândim ori să deplângem. Să osândești e ușor când n'ai fost pus în locul celui pe care îl infierezi; să deplângi e și mai ușor când nu poți face mai mult.

În urma bieților fugari cu surtuc, a rămas ca totdeauna poporul lipit de pământul străbun, de care noua stăpânire caută să-l deslipească cu metode diabolice. Poporul acesta știe să rabde cum a mai răbdat veacuri la rând, căci răbdarea e unul din secretele rezistenței românești. Grija noastră pentru el trebuie să rămână grijă activă, dar ea nu trebuie să decadă în desnădejde slăbănoagă. Țăranul e construit din natură mai solid decât noi, cari cugetăm asupra lui cu gânduri umbrite. Și țăranul acesta știe să înfrunte cu tărie de stâncă vijeliile și tiraniile istoriei. Semnele ce vin încoace dela el și despre el sunt bune: e mai puțin îngrijorat de sine decât noi de el.

I-a rămas o singură legătură directă cu țara mamă: calea aerului. Veștile care vin, ca 'n marea lui poezie rustică, și pe ploaie și pe vânt și pe nori și pe senin. În sonoritatea tainică a aerului, acum când cuvântul scris nu poate trece granița, el ascultă însuș glasul patriei. Toată problema este ca lucrurile, pe care le ascultă de dincoace să nu poarte în ele germele dezolării. Fiindcă, în situația de acolo, durerile auzite de dincoace l-ar împovăra peste măsură. Dar veștile bune, despre o țară tare, pe care o simte în spate, toarnă vigoare în orice suflet izolat. O Românie puternică, prin însuș faptul ca atare, iradiază viață până oriunde se aude graiul strămoșesc.

Mai greu e dincolo de Prut. Acolo cuvânt scris în sensul nostru nu mai există. Apar zăre noi, scrise „în limba moldovenească”, de nume cu totul neștiute până ieri, și preamărind binefacerile „republicii socialiste”. Limba în care sunt redactate e de o monstruositate fără pereche. E o limbă fabricată după o anumită teorie nouă, crezută foarte ingenioasă și seducătoare. Oamenii, pentru care știința însăși a devenit o aventură revoluționară, se străduiesc să demonstreze că „limba moldovenească” nu e de structură latină, ci slavă. Pornind dela acest pseudo-principiu fabricat în birouri de partid, scrisul „socialist” pentru Români are o fisionomie de parcă e desfigurată de vitriol.

Nu trebuie să ne revoltăm. Această pășărească nu poate fi înțeleasă decât de miile de corbi, cari își au cuiburile în copacii din grădina Soborului chișinăian. Ea nu se va lipi, suntem absolut siguri, de sufletul adunat în sine al Românului rămas în voia soartei. Cine cunoaște pe țărânul basarabean și cine l-a auzit grăind, a regăsit în el cuvântul autentic al lui Neculce și, mai adânc în veac, pe plăeșii lui Vodă Ștefan. Câteva sute de ani n'au schimbat nimic din ființa și din vorba acestui țăran. Cum are să-l schimbe oare „moldoveneasca socialistă”, [fabricată tot așa de artificial cum era pe vremuri galimatiasul latinist al unor filologi blăjeni ?

Să avem încredere. Dincolo de suferințele fără nume ale zilei, dincolo de împrejurările ce ne pot fi prielnice sau neprielnice, există o rezistență a sufletului românesc. Ea va birui oriunde și oricând. Toată chestiunea este ca noi, cei liberi, să nu dăm, prin faptele noastre necugetate, motive de slăbire a acestei rezistențe. Ea se poate hrăni și poate crește numai din gloria cu care noi vom ști să încununăm țara mamă”.

Manuscrisele lui Bărnăuțiu la Academie

În ziua de 4 Martie c., d-l Iuliu Maniu a depozitat la Academia Română manuscrisele lui Simion Bărnăuțiu, unchiul său după mamă, păstrate până de curând în arhiva familiară dela Bădăcin. După informațiile ce au pătruns în presă, acest tezaur istoric este de două ori prețios: întâi pentru dovezile autentice pe care le cuprinde referitor la evenimentele din a doua jumătate a veacului trecut, perioadă care a debutat cu îndârjita revoluție a anului 1848, îndrumată — în sens ideologic — de vizionarul orator al zilei de 2/14 Mai; iar în rândul al doilea, pentru cunoașterea integrală a operei didactice, cu caracter filosofic și juridic, rămasă dela Simion Bărnăuțiu. Va fi posibil acum — și de sigur Academia Română se va îngriji de această lucrare — să se tipărească în întregime opera profesorului dela Universitatea din Iași, care stă la temelia atitudinii politice de naționalism înverșunat manifestată de țara dintre Prut și Carpați în ultimii optzeci de ani. O parte din această operă s'a tipărit curând după moartea lui Bărnăuțiu, prin osteneala nepotului său Ioan Maniu, pe care l-a lăsat executor testamentar în această privință.

Printre scrisorile și actele rămase dela Bărnăuțiu s'a aflat și ciorna unui testament, scris chiar în anul morții, despre existența căruia nimic nu s'a știut până acum. El a fost publicat de d-l Corneliu Coposu în întâiul număr al revistei „Dacia”. Ceea ce impresionează în textul lui destul de concis nu este, de sigur, înșirarea „averii”, care se rezumă la 60 de galbeni, un orologiu de aur, biblioteca și manuscrisele, ci mulțumirile adresate tuturor aceluia ce l-au

ajutat într'un fel sau altul în cursul vieții sale. „Mica mea bibliotecă — spune Bărnăuțiu — o las Colegiului Național din Blaj, iar mulțumirile mele cetățenilor blăjeni... Mulțumită tuturor care mi-au ajutat cât am învățat la școală, precum Brașovenilor, Românilor din munte, Ioan Maior de pe câmpie, generoșii Hurmuzaki și altora pe care nu-i pot numi...”

Și mai impresionează ultima dorință, privitoare la înmormântare, care a și fost împlinită întocmai: „Dorința mea este ca să mă îngroape în Bocșa Românească, între muma mea, fiica preotului Oros Gheorghe din Hidig și tatăl meu, fiul preotului din Siciu, care s'au luptat și au suferit prinsoare pentru apărarea Unirii, împotriva Papismului”.

În sfârșit, din același valoros depozit mai face parte și exemplarul autentic al Memorandului, care reprezintă un alt moment culminant al istoriei Românilor din Transilvania. Textul acestui vast rechizitoriu al unei cărmuiri politice criminale este opera avocatului Coroian, un alt unchiu al d-lui Iuliu Maniu.

O. Boitoc

Cărți

G. Racoveanu: Gravura în lemn la Mănăstirea Neamțul

Fiecare scriitor își are drumul său; unii sunt mai favorizați, alții mai puțin... Depinde în mare măsură de scriitor însuși; de capacitatea lui de a-și crea și ține prietenii, cu mijloace adecvate.

La noi, critică serioasă, la zi, am putea spune că nu există. Cei câțiva cari ar putea ridica și menține nivelul criticei, nu pot să i se dedice; dintr'un motiv sau altul.

Și astfel cărțile rămân, de cele mai multe ori, pe mâna câte unui om ce nu se poate apropia de nimic în viață; mai ales de o carte. Fiindcă omul e lipsit de dragoste și fără dragoste nu poți face nici o treabă — ori de ce te-ai apuca. Dupăcum, fără cinste, orice efort sfârșește în desțărâmare și rușine.

Așa se întâmplă că revistele ne servesc, uneori săptămânal, recenzia grasă și pisăloagă în care înțelegerea strâmbă a cronicarului maniac nu izbuteste să spună nimic despre carte; nici autorului, nici cititorului... Te întrebi pentru ce au fost scrise astfel de recenzii. Poate pentru a infățișa pe recenzent. Ceeace nu interesează, însă, pe nimeni.

Acum câțiva ani, d-l G. Racoveanu a tipărit o carte de excepțională valoare: *Viața fericitului Paisie* — „dată pe slova nouă și grai îndreptat”. Cartea era o dovadă a bogățiilor de frumuseți ce se găsesc în limba românească, de ale cărei izvoare ne-am depărtat cu vinovată nepăsare. Și a avut un mare succes de librărie; dar a trecut neobservată de ochiul miop al criticei. Opera fusese tipărită fără concursul vreunei edituri...

Există la noi un dispreț aproape general față de trecutul artistic românesc. Ca și față de prezent — dealtminteri; căci numai așa se explică înclinația marilor edituri pentru cărțile fără aderențe naționaliste, ori tradiționaliste. Nume, sau opere purtând pecetea naționalismului, tradiționalismului și creștinismului, au fost sistematic ocolite. De aceea am fost deosebit de plăcut surprinși când am aflat că Editura Fundațiilor Regale a acceptat să tipărească volumul: *Gravura în lemn la Mănăstirea Neamțul*, întocmit

de d-l G. Racoveanu. Nici opera, nici autorul nu erau dintre obicinuiții preferați. În sfârșit, minunea s'a făcut și nu interesează prin ce întâmplare. Faptul e consumat, iar editura merită întregul nostru elogiu. Fiindcă a tipărit volumul în condiții tehnice cu adevărat excepționale — vrednice de conținut.

Volumul, format mare, pe hârtie fină, specială, e o adevărată podoabă, în toate privințele. Treabă serioasă, de om serios. Un exemplu de rară hărnicie, pricepere și dragoste.

G. Racoveanu are o dragoste evlavioasă pentru specificul românesc și pentru trecutul de artă al Neamului. El a cunoscut și a înțeles valoarea acestui trecut artistic, ignorat din ușurință și snobism, găsim că cea dintâi datorie a sa e să scoată din uitare și praf câteva probe pentru cei ce au ochi de văzut...

Albumul ce împodobește vitrinele librăriilor și, desigur, biblioteca oricărui cărturar român adevărat, cuprinde 60 de planșe, precedate de o prefață, o introducere în care autorul vorbește de gravura în lemn în general și la Români; apoi un capitol special pentru gravura în lemn la Mănăstirea Neamțul și în sfârșit un alt capitol conținând descrierea planșelor.

Cităm din „Prefață”:

„Cartea aceasta vrea să înfățișeze, pe temei de document, o latură prea puțin cunoscută a unei epoci de muncă în slujba cărții tipărite. Gravura în lemn pentru ilustrarea cărții bisericești formează un prețios capitol de istorie a culturii românești. Dar acest capitol de mândrie românească n'a avut parte de zăbava rodnică a unor sistematice cercetări. Gravurile originale ale tuturor epocilor de strălucire ale acestei arte plastice la Români, se păstrează în vechile noastre tipărituri. M'am oprit asupra activității călugărilor dela Neamțul pentru un singur motiv: în planșele lucrării acesteia am vrut să înfățișez *gravuri originale*; și astăzi numai Mănăstirea Neamțul mai păstrează un bogat depozit de vechi clișee de lemn, utilizabile...”

Cine cercetează lucrarea d-lui Racoveanu — dacă vrea să fie drept — nu trebuie să se lase ispitit numai de reproduceri și să rămână la ele; oricâtă încântare i-ar aduce.

Partea în care e cuprinsă prețioasa contribuție personală a autorului, e textul; capitolele cari preced reproducerea. Acolo se verifică vasta cultură a d-lui Racoveanu și munca titanică pe care a depus-o. Acolo se pot vedea documentele pe cari le-a cercetat și le-a verificat. Apoi citirea planșelor, stabilirea autorilor, a subiectelor tratate și a chipurilor reprezentate.

În aceste capitole și în adnotările lor, d-l Racoveanu se dovedește un specialist și un erudit. Competența sa în materie religioasă era demult stabilită și recunoscută. Nou, pentru noi, e lărgirea — cu această carte — a posibilităților sale. Știam că a pus la punct, ori de câte ori s'a ivit o controversă, chestiuni de doctrină religioasă, dar pe teren artistic religios nu-și arătase puterile. Acum, în textul la care ne referim, d-l Racoveanu pune la punct și unele erori ale puținilor săi înaintași comentatori, arătând acele greșeli cu mare lux de argumente. Este un studiu definitiv. G. Racoveanu a epuizat un nou capitol și a cucerit o nouă înălțime.

Volumul e închinat amintirii Profesorului Nae Ionescu. Ne bucură orice semn de omagiu pentru Învățătorul nostru. Și dela o vreme sunt multe. Și vor fi tot mai multe.

Gherghinescu Vania

Paul Constant: Iancu Jianu

Opera literară de până azi a d-lui Paul Constant face parte dintr-o bibliotecă literară unde puține nume pot intra. E o parte a literaturii puțin obișnuită la noi, al cărei maestru e Caragiale, coborînd prin Brătescu Voinești, întărind umorul și pierzând puțin din duioșie la Gh. Brătescu, oprindu-se amplificat și complex la d-l Paul Constant. E poate genul literar cel mai dificil, căci dela umorul sănătos, veridic, plin de umanism și până la ridicol sau la schițele de „pagină veselă” e numai un pas. Călătoria aceasta pe ascuțișul talentului e indicația cea mai precisă a realelor calități scriitoricești.

Schițele vesele ale d-lui Paul Constant, risipite în atâtea volume (ultimul se numește „Oameni cu cioc”) se opresc asupra multora din deficiențele societății, asupra insuficiențelor sufletești, zăgrăvind tipuri reale, așa cum se găesc ele lăsate de Dumnezeu. Însă umorul și ridicolul în care cad evenimentele nu e subliniat de sarcasm. Se elimină răutatea, autorul îmbrăcând eroii într'un fel de înțelegere a neputinței destinului lor. Trece peste actele lor bunătatea priceperii vieții, căldura unei mâni ce mângăie, nu a unei săbii ce decapitează. Excepții sunt atunci când prostia o merită și caracterul literaturii o cere. Astfel stănd lucrurile, literatura d-lui Paul Constant e căutată și se citește pentru distracție, pe când în fond ea și moralizează.

Dar o astfel de literatură pretinde un excelent spirit de observație, pentru că atâtea tipuri nu se pot inventa ci trebuie culese direct din viață. Și la d-l Paul Constant acest spirit de observație e ceva foarte la îndemână. Aci e deosebirea între scriitorul de bibliotecă, asudând în ceremonia creației și între cel care scrie ca și când ar face orice altceva.

Am făcut aceste paranteze asupra operii d-lui Paul Constant, pentru că „Iancu Jianu”, ultima sa carte, e cu totul deosebită de ce a scris d-sa până azi. Noutatea este deci în deplasarea temei, dela schița veselă la un roman, mai bine zis la o vieță romanțată. Nimic din bonomia, din umorul, din veselia schițelor sale nu mai e prezent aici. Autorul a scris în aceste pagini drama vieții politice românești din Oltenia, supusă mentalității fanariote. Această carte e fierberea din adâncuri, e tumultul ascuns, e pregătirea unei răzbumări asupra așezărilor sociale pe care le va dărâma revoluția lui Tudor Vladimirescu. Căci Iancu Jianu pregătește, prin haiducia sa, această revoluție. Și dacă nu ia parte la dânsa, o patronează în mod simbolic ca unul ce i-a pregătit drumurile.

În „Iancu Jianu”, d-l Paul Constant ne dă o figură de o copleșitoare voință. Boier răsvrătit contra stăpânirii, e inițiatorul unei haiducii care nu trăește decât prin marile ei virtuți morale. Fiindcă Iancu Jianu comite acte de revoluție în numele sfânt al unei dreptăți pe care stăpânirea vicleană nu o acordă sub nicio formă supușilor săi. Deci orice act al său are circumstanțe care îl pot absolvi de acuză. El le face pentru cei obișduiți. Pentru ei și-a părăsit palatul de boier și și-a atras asupra cuvintele de ocară ale cinului boieresc. Dar nimic nu-l poate întoarce la cămin, între ai săi. Doar câte-odată, noaptea, dă pe acasă, când este câte o masă boierească, intrând ca un strigoi, să uimească lumea. Altfel Iancu Jianu e stăpânul codrilor și prietenul lor, e păzitorul stelelor și hănașul somnului în cetină. E în sufletul său un mare spirit de luptă, dar unul și mai mare de jertfă și abnegație. Și ca toate spiritele de

elită, care prețuesc dreptatea și cinstea, Iancu Jianu a căștigat aderarea poporului la acțiunile sale de purificare socială. E o pildă mai mult pentru toți cei care au crezut în insensibilitatea mulțimii și în nepriceperea ei, pe câtă vreme ea simte și deosebește perfect virtutea și adevărul de falsitate și retorism.

Dar destinul lui Iancu Jianu nu a fost unul de mare istorie, cum a fost cel al prietenului său Tudor, care avea să sfințească cu trupul său putreziciunea unei fântâni, deși Jianul a rămas desamăgit de micile proporții ale revoluției lui Vladimirescu, pe care el o pregătise și o visase ca pe un mare puhoi care să răstoarne definitiv așezările. Iancu Jianu e mai mult o figură de Român țeapăn, inteligent și virtuos. O virtuozitate a renunțării de sine, a voinței, a credinței în destinul unei lumi drepte. Vieța lui nu se sfârșește tragic ca a multora din răsvrățiții istoriei. După îndelungate încercări, familia reușește să-i recapete libertatea prin căsătoria sa cu jupănița Sultana Gălășescu. Această femeie nu e divertismentul sentimental al cărții acesteia, ci e un portret de fecunditate morală, plină de încredere în destinul eroului pe care îl aprobă în toate acțiunile sale românești. Numai cine va citi cartea aceasta va putea simți cu adevărat câtă frumusețe sufletească și câtă curățenie e în vorbele acestor doi îndrăgostiți.

Spre sfârșitul vieții Iancu Jianu se retrage la moșie, gândindu-se să ctitorească o biserică, trăind din amintirile unei tinereți tulburate dar cu atât mai frumoase. Odihna sa e la Caracal „sub picătura streșinii Maicii Domnului, ca să-i plângă în vreme de ploaie trupul lui fărâmat pe drumuri prea puțin înțelese de oameni și sufletul în care cuprinsese, ca nimeni altul, dragostea de neam și de pământul țării românești”.

Sunt frecvente și căutate azi viețile romanțate. Dar mulți din autorii unor astfel de cărți păstrează numai inițial adevărul istoric, inventând prea multe accesorii a căror veracitate poate fi pusă la îndoială. D-l Paul Constant a scris în acest roman o vieță romanțată numai cât a permis adevărul faptelor. Deci cartea aceasta nu e numai frumoasă ci și instructivă, păstrând faptul istoric nealterat de fantezii scriitoricești. Ea se așează între literatură și istorie, în punctul unde le cuprinde pe amândouă. Pentru scrierea acestui roman autorul a umblat cucernic și obiectiv prin ținuturile pe care altădată le-a colindat Iancu Jianu și a cules date veridice care au darul să corecteze erorile unor prezentări mai vechi.

Deși obișnuit cu figuri de altă structură psihologică, d-l Paul Constant a reușit să evoce un Iancu Jianu demn de legendă și istorie. L-a ajutat și utilizarea unui stil de limbă oltenească, necesară chiar pentru a readuce în pagini o vieță trecută, mustind de pitoresc. Dar cartea aceasta mai e și un omagiu pe care scriitorul îl aduce plaiurilor oltenești unde s'a născut, desvăluind prin ea o perioadă însemnată a istoriei și dăruind literaturii române un roman plin de eroism, de abnegație și de virtuți morale.

George Popa

Revista revistelor

Revista Teologică. (Anul XXXI, Nr. 3-4, Martie—Aprilie 1941). Condușă cu pricepere și râvnă neobosită de D-l Prof. Grigorie T. Marcu, sub directă îndrumare a I. P.

Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului, acest organ pentru știința și vieța bisericească aduce material bogat, suculent și extrem de variat. Pe lângă contribuțiile prețioase ale numerelor de curentă circulație în această revistă, ca: Grigorie T. Marcu, Ioachim Crăciun, Gheorghe Maior, Teodor Scorobet, Nicolae Neaga, Zosim Oancea, Ilarion V. Felea, Teodor Bodoșogae, Spiridon Căndea, Nichifor Todor, Mircea Munteanu, Vasile Coman și D-na Septimia P. Gherman, subliniem cu toată căldura meritată luminosul și masivul eseu al părintelui-diacon N. Mladin: „Comunitarism și Comunism”, din cuprinsul căruia spicuim câteva adevăruri. „Creștinismul nu distruge natura, ci o sfințește, o luminează, o transfigurează. El n'a adus o formă nouă sau o haină nouă pentru omul social, ci a turnat într'ânsul un duh nou, un conținut nou și prin lucrarea acestui duh schimbă fața omenirii și transformă temeinic și deplin relațiile sociale. E duhul iubirii de Dumnezeu care liberează inima de robia pământescului, și duhul iubirii de aproapele care crează simțământul comunitar în ambianța căruia infloresc mila, dreptatea și jertfa... Dreptate și milă, cheag de iubire comunitară: iată ceea ce ar reprezenta din punct de vedere social economic, un stat în care Biserica este centrul dinamic și viu al întregii vieți sociale. Și altă cale nu există. Căci suprema realizare, suprema împlinire a societății umane, ca o lacrimă a veșniciei ce aprinde veacurile, este comunitatea spirituală a Bisericii”.

Dacia. (Anul I, Nr. 1, 15 Aprilie 1941) Imbrăcată în haină de sărbătoare, cu ținută de limpezime neoclasică și cu accente de un viguros panromânism, revista întocmită de priceperea și zelul neprecupețit al D-lor Octavian C. Tăslăuanu, Dan Botta și Emil Giurgiuca reinvie — cu atâta amploare și cinste sufletească — un simbol de rezonanțe vechi și copleșitoare prin măreția lui. Această reinviere este un act de pietate și de bărbăție românească, susținut de tonalitatea majoră și militantă a revistei, mândră de obârșia noastră daco-romană și aprigă în a apăra, prin para scrisului involburat, perenitatea românismului și drepturile lui imprescriptibile. Pe această linie de nivel, „Dacia” va trebui să fie un permanent post de observație și de luptă, intrupând totdeauna, ca în numărul de față, aceeași unitate ideologică și militantă, accentuând tot mai mult și mai cuprinzător pathosul protestatar al irendentismului românesc. Numele colaboratorilor: Emil Giurgiuca, N. I. Herescu, Bazil Munteanu, Ion Pillat, V. Voiculescu, Dan Botta, Tudor Ciortea, Costa Carei, Corneliu Coposu, S. Mehedinți, Ion Vlasiu, Vlaicu Bârna, N. Tatu, Dragoș Vrânceanu, Ion Bălan, Ion Ștefan, Caius Jiga și Barbu Zevedei sunt garanții în această privință. Din numărul întâiu, desprindem un fragment din involburata chemare a lui Emil Giurgiuca: „Ne-am pierdut pe noi înșine, pierzându-ne încrederea în forțele creatoare ale nației noastre, de cea mai veche cultură, singura ei pavază dealtel împotriva valurilor de cotropitori. Deși s'a ridicat odată dintre fiii săi unul, care captând toate izvoarele sufletului natal și punând în formă nouă virtuțile graiului bătrân, a demonstrat în măreția operei sale autenticitatea acestei culturi fără seamăn de nobilă. Uriș receptacol al durerii românești, sinteză a esențelor noastre originale, niciodată prezența lui în inimile noastre n'a fost mai necesară decât în zilele tragice prin care a trecut biata noastră țară. În dumnezeieștile sale poeme se aude cum cură pe albiile râurilor fântâna de pădure, seminția-ne străbună, cu purtătorii stemei, cu purtătorii de flamuri, cu turmele albe, poposind în aurul câmpiei dela Apus și dela Răsărit, și atingând cu ramurile ei întinse țărnul mării. Mihail Eminescu! El este evangelistul Ioan al neamului nostru. În numele lui vă chemăm, scriitori români, aplecați-vă urechea pe inima țării și ascultați durerea ei...” Și chemarea lui Emil Giurgiuca devine tot mai patetică, tot mai fierbinte, culminând în această invocație de adevărat *Vates*: „Chem îngerul dărâmat să treacă peste operele caduce. Și duhul strămoșilor îl chem să umple sufletele noastre și să purifice buzele cu care vom rosti de acum numele tău, țară! Și în limba lor să spunem ce ne doare.”

Grigore Popa

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ, ARTĂ ȘI CULTURĂ GENERALĂ

ANUL I, Nr. 2.

MAI 1941.

SUMARUL

Grigore Popa: Rugăciune pentru frații răpiți (versuri)	Pag.	41
D. Stăniloae: Creștinism și tradiție în viața națională	"	42
Mihai Beniuc: Pajura rănită. — Cântec de primăvară. — Orașul pierdut. — De va fi să cad. — Tot una-mi este de va fi să pier (poeme)	"	49
Victor Papilian: Poveste de toamnă (nuvelă), II	"	52
Laurențiu Moldovan: Dela sapă (linoleum)	"	57
Lucian Valea: Revoltă nouă (versuri)	"	58
Licu Pop: Despre forma poeziei după estetica maioreșciană	"	59

TEXTE ȘI SCRISORI

Vasile Netea: Octavian Goga în limba germană (Traducerile Mariei Cunțan)	Pag.	62
Maria Cunțan: Wir, traducere din Oct. Goga	"	68

GÂND ȘI FAPTĂ

Victor Papilian: Misiunea ocrotitoare a bisericii	Pag.	69
--	------	----

CRONICI

Ioan Negoțescu: Cronica literară (Aspecte din poezia lui Mihai Beniuc)	Pag.	71
N. Ardeleanu: Cronica plastică (Laurențiu Moldovan)	"	73
Olimpiu Boitoș: Memoriile lui Timotei Cipariu	"	74

INSEMĂRI ȘI RECENZII

Pe margini de cărți iubite (Gherghinescu Vania); Unitatea de neam în istoria literaturii române (Ionel Neamțu); Gândul sugrumat... (L.); Manuscrisele lui Bărnăușu la Academie (O. Boitoș); G. Racoveanu: Gravura în lemn la Mănăstirea Neamțul (Gherghinescu Vania); Paul Constant: Iancu Jianu (George Popa); Revista revistelor (Grigore Popa).

EXEMPLARUL LEI 30.—